

**Koşulları Oluşmadan Açılan Belirsiz Alacak Davasında Usulden Ret Kararı Verilmesine
Dair Anayasa Mahkemesinin “İsmail Avcı” Bireysel Başvuru Kararının
Değerlendirilmesi***

*Evaluation of the Constitutional Court’s “İsmail Avcı” Individual Application Decision
Regarding the Procedural Rejection Decision in the Indefinite Debt Action Filed Without
Fulfilling the Conditions*

Arş. Gör. Adem İÇEN**

Öz

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun (HMK) 107. maddesinde düzenlenen belirsiz alacak davası, teoride ve uygulamada oldukça tartışmalı bir dava olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu davayı açmaya elverişli olan alacak türlerinde tartışma olduğu gibi davanın koşullarının sağlanmaması halinde açılan davada mahkemenin ne yönde karar vereceği hususu da tartışmalıdır. Nitekim bireysel başvuruya konu olan bir kararında Anayasa Mahkemesi (AYM), şartları oluşmadan açılan davada mahkemenin usulden ret kararı vermesini mahkemeye erişim hakkı bağlamında değerlendirmiştir. Yapılan değerlendirmede AYM, açılan davanın hemen usulden reddedilmemesi ve talep sonucunu belirlemek üzere davacıya süre verilmesi gerektiğine işaret etmiştir. Yani kararda başvuruçunun iddialarını değerlendirmenin ötesinde HMK’nin ilgili düzenlemesinin ne şekilde yorumlanacağına ilişkin tespitler yapılmıştır. Üstelik bu düzenlemedeki şart, AYM tarafından “usul şartları” şeklindeki geniş bir çerçeve içinde

* **Makalenin Geliş Tarihi/Received:** 01.02.2024, **Makalenin Kabul Tarihi/Accepted:** 19.03.2024.

İntihal/Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir./This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

** Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi (e-posta/e-mail: aicen@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5608-8457).

değerlendirilmiştir. Kanaatimizce AYM'nin kararında Yargıtay'ı içtihatların birleştirilmeye yöneltmesi ve kanunî düzenleme yapılması için yasama organını harekete geçirmesi gerekirdi.

HMK'nin 107. maddesinin bir düzenleme yapılmaya muhtaç olduğu doktrinde ifade edilmektedir. Ancak bu hususta yasama organının bir düzenleme yapmasının beklenmemesi ve içtihat farklılıklarının giderilmesi zaruridir. Aksi takdirde hukukî güvenlik ilkesine aykırılık teşkil edecek şekilde uygulamaların devam edeceği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Mahkemeye erişim hakkı, dava, dava türleri, belirsiz alacak davası, dava şartları.

Abstract

The indefinite debt action regulated under Article 107 of the Turkish Civil Procedure Code (CPC) is a highly controversial action in theory and practice. As a matter of fact, in one of its decisions, which is the subject of a constitutional complaint, the Constitutional Court evaluated the court's procedural rejection of the action filed before the conditions were met in the context of the right of access to the court. In this evaluation, the Constitutional Court pointed out that the lawsuit should not be rejected immediately and that a deadline should be given. In other words, beyond evaluating the applicant's claims, the Constitutional Court made determinations on how to interpret the relevant provision of the CCP. Moreover, the requirement in this regulation was evaluated within the broad framework of "procedural requirements". In our opinion, the Constitutional Court should have directed the Supreme Court to unify the jurisprudence in its decision and should have mobilized the legislature to make legal regulations. It is stated in the doctrine that Article 107 of the CCP is in need of a regulation. However, it is imperative not to wait for the legislative body to make a regulation on this issue and to eliminate the differences in case law. Otherwise, it can be said that the practices will continue in violation of the principle of legal security.

Keywords: Right of access to court, action, types of actions, the indefinite debt action, action conditions.

GİRİŞ

2010 yılında Anayasa'da yapılan değişiklikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuru öncesi AYM'ye bireysel başvuru imkânı tanınmıştır.¹ Anayasa'nın 148. maddesinin ilk fıkrasında mahkemenin bireysel başvuruları karara bağlayacağı hüküm altına alınmış; üçüncü fıkrada ise herkesin anayasada güvence altına alınmış ya da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerinden herhangi birinin kamu gücü tarafından

---

¹ Hakan Pekcanitez, 'Bireysel Başvuru Sonunda Verilen Kararların Medenî Yargıya Etkisi' (2018) Anayasa Yargısı Dergisi 35, 73 iç Makaleler Cilt III, (1.bs, On İki Levha Yayıncılık 2023) 257, 258; Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay ve Muhammet Özkes, *Medenî Usûl Hukuku* Ders Kitabı (11.bs, On İki Levha Yayıncılık 2023), 653; Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz ve Emel Hanağası, *Medenî Usul Hukuku* (9.bs, Yetkin Yayınları 2023), 837.

ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurabileceği ifade edilmiştir. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un² 3. maddesinin ilk fıkrasında ise mahkemenin görev ve yetkileri sayılmış, bu fıkra da yer alan (c) bendinde mahkemenin Anayasa'nın 148. maddesi uyarınca yapılan bireysel başvuruları karara bağlayacağı belirtilmiş ve bu hukukî çareye dair 45 ilâ 51. maddesinde muhtelif hükümler düzenlenmiştir. 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin ilk fıkrasına göre "*Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla*" AYM'ye bireysel başvuru yoluyla başvurulabilecektir. İlgili hüküm medenî yargı bağlamında somutlaştırılacak olursa bireysel başvuru yolu, temel haklarının (özellikle yargısal temel haklarının) mahkemeler tarafından yargılama sırasında ihlâl edildiği iddiasında bulunan bireylere tanınmış bir hukukî çare olarak öngörülmüştür.³ AYM'nin bu başvurularda yaptığı inceleme, temel hakkı ihlal ettiği iddiasında bulunmuş olan mahkeme kararının ve uygulanan usulî yöntemlerin başvuranın iddia ettiği gibi bir temel hakkı ihlal edip etmediğine yöneliktir.⁴ Bununla temel hakların mahkemelerde korunması için eksiksiz bir hukukî koruma sağlanmak istenilmiştir.⁵ Nihayet 6216 sayılı Kanununun 49. maddesindeki inceleme sınırı çerçevesinde kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamayacaktır. Bu bakımdan bireysel başvuru yoluyla mahkemenin adeta süper temyiz mahkemesi olarak görev yapması, yani kararların temyiz mahkemesinin de denetleyen bir fonksiyon üstlenmesi söz konusu değildir.⁶ Dolayısıyla AYM bireysel başvuru yoluyla mahkeme kararlarındaki hukuki hataları değil, yalnızca temel bir hakkın ihlal edilip edilmediğini incelemektedir.⁷

AYM; bireysel başvuru kararlarında (bir yargısal temel hak olarak) hak arama özgürlüğünü süreler, dava türleri, husumet, deliller, harç ve giderler, gerekçeli karar alma hakkı, adli yardım, tebligat işlemleri ve kanun yolu gibi birçok konuda değerlendirmiştir.⁸ Hak arama

---

² RG 03.04.2011, [27894].

³ Meral Sungurtekin Özkan, 'Anayasal Şikâyet ve Adalete Erişim' (2014) 16 [Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan Özel Sayı] DEÜHFD 399, 403, 410; Cansu Korkmaz, 'Anayasa Mahkemesi'nin Bireysel Başvuru Sonucunda Verdiği Kararların Medenî Usûl Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi' (2017), 3 YBHD 215, 217; Pekcanitez, Atalay ve Özkes (n 1), 653; Pekcanitez (n 1), 258-259; Mehmet Emin Alpaslan, *Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru ve Kararların Medenî Usûl Hukukuna Etkileri*, (1.bs, On İki Levha Yayıncılık 2023), 13. Bireysel başvuru yolunun hukukî niteliği hakkında ayrıca bkz İbrahim Ermenek, 'Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Üzerine Verdiği Kararların Medenî Yargılama Hukukuna Yansımaları ve Bu Alanda Ortaya Çıkan Bazı Özel Durumlar' (2013), 3 MİHDER 3, 9-23; Korkmaz (n 3), 220-223; Alpaslan (n 3), 28-61; Pekcanitez (n 1), 259-261; Arslan ve diğerleri (n 1), 838-839.

⁴ Sungurtekin Özkan (n 3), 407.

⁵ Pekcanitez, Atalay ve Özkes (n 1), s.653.

⁶ Pekcanitez, Atalay ve Özkes (n 1), 654.

⁷ Nevhis Deren-Yıldırım, 'Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuruları Esas Bakımından İncelemesi' (2013) 19 [Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan Özel Sayı] MÜHF-HAD 483, 486.

⁸ Nilüfer Boran Güneysu, 'AİHM ve Anayasa Mahkemesi Kararları Kapsamında Hak Arama Özgürlüğünün Çerçevesi ve Sınırları' iç Anayasa-Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku İlişkisi, MİHBİR XVIII. Antalya

özgürlüğü ve mahkemeye erişim hakkı özelinde AYM'nin değerlendirmelerde bulunduğu bir başka karar ise belirsiz alacak davasının merkezde olduğu ve çalışmanın da temelini oluşturan *İsmail Avcı* bireysel başvurusundaki karardır. Çalışmada AYM'nin **İsmail Avcı** bireysel başvuru kararı merkeze alınarak değerlendirmelerde bulunulacaktır.

I. AYM'NİN BİREYSEL BAŞVURU KARARININ GENEL HATLARI⁹

A. Başvurucunun İddiaları ve Yerel Mahkemenin Kararı

Başvurucu, toplu iş sözleşmesinden kaynaklanan ücret ve ikramiye alacaklarından eksik kalan alacağının ödenmesi istemiyle belediye aleyhine dava açmıştır. Dava dilekçesinde eksik ödeme yapıldığının iş müfettişi raporuyla saptandığı ve önceden ödenen tutar düşüldükten sonra kalan kısmın ödenmesi gerektiği belirtilmiş, nihayet dilekçenin dava değeri bölümünde *“Davanın belirsiz alacak davası kabulü ile ve bilirkişi incelemesi sonucunda fazlaya çıkacak miktarlar yönünden talep ve dava hakkımız saklı kalmak kaydıyla; Toplu iş sözleşmesinden kaynaklanan ücret ve ikramiye farkları nedeniyle 6.539,68 TL”* açıklaması yer almıştır. Başvurucunun açtığı davada talep sonucu islahla 11.745,23 TL'ye yükseltilmiş, yerel mahkeme üçüncü bilirkişi raporundaki tutar olan 10.265,35 TL'den davalı idarece daha önce ödenen 1.463,23 TL düşüldükten sonra kalan 8.827,97 TL'nin faiziyle birlikte başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Yani yerel mahkeme, AYM'nin kararından anlaşıldığı kadarıyla belirsiz alacak davasına dair usule ilişkin bir karar vermemiş ve davacının alacağının belirsiz alacak davasına konu edilebileceğini tespit etmiş, davanın esasına ilişkin kısmen kabul kararı vermiştir.

B. Bozma Kararı Üzerine Mahkemece Davanın Usulden Reddi Kararı Verilmesi

Davalı belediye, karara karşı temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, temyiz istemini kabul etmiş ve mahkemenin kararını bozmuştur. İlgili daire bozma kararında şartları bulunmadığı halde davanın belirsiz alacak davası olarak açıldığının belirlenmesi halinde davacıya süre verilmeden hukuki yarar yokluğundan davanın reddedilmesi gerektiğini belirtmiştir. İlk derece mahkemesi, Yargıtay'ın bozma kararına uyararak ve bozma kararındaki gerekçeyi benimseyerek hukuki yarar yokluğundan davayı usulden reddetmiştir.

Başvurucu, ilk derece mahkemesinin bozma kararı üzerine verdiği usulden ret kararına karşı temyiz yoluna başvurmuştur. Temyiz dilekçesinde başvurucu, işçinin alacağını belirleyebilmesi için işveren tarafından düzenlenen ve yapılan ödemeleri gösteren belgenin işçiye verilmiş olması gerektiğini ifade etmiş, işverenin kendisine yazılı belge vermediğini ve bu sebeple alacağını hesaplayamadığını (ancak bilirkişi incelemesi ile anlaşılabilceğini) ileri sürmüştür. Temyiz üzerine Yargıtay, ilk derece mahkemesinin kararını onamış ve başvurucu bunun üzerine bireysel başvuruda bulunmuştur.

Toplantısı Kitabı (9-12 Ekim 2022), (Türkiye Adalet Akademisi Yayınları 2023), 55, 71-72. Söz konusu kararlar için bkz Boran Güneysu (n 8), 71-79.

⁹ İsmail Avcı, B No 2019/12190, (AYM, 22.2.2022).

C. AYM'nin Başvuruyu Değerlendirmesi

AYM, somut başvuruda koşulları oluşmadan açılan belirsiz alacak davasının hukukî menfaat dava şartının yokluğundan reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil ettiği sonucuna varmıştır. Söz konusu müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe 36. maddeye aykırılık oluşturacağını belirten yüksek mahkeme; başvuruyu 13. madde kapsamında kanunilik, meşru amaç ve ölçülülük bağlamında ele almıştır.

AYM, kanunilik ilkesi¹⁰ açısından müdahalenin kanunda dayalı olması yani şekli anlamda bir kanunun varlığının zorunlu olduğuna dikkat çekmektedir. Yani hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi için ancak yasama organınca şekli olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartı aranmaktadır. AYM, somut olayda başvuruçunun açtığı davanın dava şartı yokluğundan reddedilmesinin şekli manada bir kanuni dayanağının bulunduğunu belirtmektedir (HMK m 114/1-h; HMK m 115/2). Öte yandan kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar “hukukî belirlilik” taşıması gerektiği belirtilmektedir. Bu bağlamda yüksek mahkeme, somut olayda belirsiz alacak davası açmakta hukuki menfaatin bulunmadığı şeklindeki mahkeme yorumunun öngörülebilirlik koşulunu sağlayıp sağlamadığının da incelenmesi gerektiğini belirtmektedir.¹¹

¹⁰ “...Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir...” Tahsin Erdoğan, B No 2012/1246, (AYM, 06.02.2014), § 60.

¹¹ “...Dairenin somut davada başvuruçunun belirsiz alacak davası açmasında hukuki yararının bulunmadığı sonucuna ulaşırken belirsiz alacak davasının sadece alacağın tam miktar veya değerinin davacı tarafından belirlenemediği durumlara özgülendiği, alacağın miktar veya değerinin belirlenebilir olduğu hâllerde alacaklının bu davayı açmasına ihtiyaç bulunmadığı düşüncesinden hareket ettiği anlaşılmıştır. Belirsiz alacak davası özünde bir eda davası olup bu davada davacı, alacağının varlığının tespiti ve tamamının ödenmesine hükmedilmesini istemektedir. Belirsiz alacak davasını genel eda davasından ayıran yön, talep sonucunun zamanaşımı veya davanın genişletilmesi yasağına tabi olmaksızın artırılabilmesine imkân sağlamasıdır. Belirsiz alacak davasında davacı, alacağının miktarını veya değerini tam olarak belirleyemediği için davasının miktarını ya da değerini sonradan artırmak üzere en düşük miktar veya değerden göstermektedir. Ancak alacağın varlığının tespiti ile karşı tarafın bunu ödemeye mahkûm edilmesi yönünden belirsiz alacak davasının genel eda davasından hiçbir farkı bulunmamaktadır. Bunun yanında belirsiz alacak davası, zamanaşımının tüm alacak yönünden kesilmesi ve alacağın miktarının veya değerinin kesin olarak belirlenebilir olmasından sonra davanın genişletilmesi yasağına tabi olmaksızın değerinin artırılabilmesi imkânı sağlaması yönüyle eda davasına nazaran avantajlar sağlamaktadır. Bu sebeple bir alacağın belirsiz alacak davası olarak yargulamaya konu edilmesi alacaklılar yönünden tercih edilen bir durumdur. Bu açıklamalar ve belirsiz alacak davasının da bir eda davası olduğu hususu gözetildiğinde bir alacağın belirsiz alacak davasına konu edilmesinde hukuki yararın bulunmadığının söylenmesi güçtür. Genel eda davası açılması davacıya belirsiz alacak davasından elde edebileceğinden daha fazla bir yarar sağlamamaktadır ki davacının genel eda davası açmak yerine belirsiz alacak davası açmasında hukuki yararının bulunmadığı ifade edilsin. İnceleme yöntemi ve yargılama sonucunda kurulacak hükmün niteliği yönünden belirsiz alacak davasının genel eda davasından hiçbir farkı bulunmamaktadır. Aksine belirsiz alacak davası genel eda davasına nazaran çok daha fazla avantaj sunmaktadır. Kuşkusuz belirsiz alacak davasının açılma şartlarının katı olması sebebiyle bu koşulları sağlamayan alacağın belirsiz alacak davasına konu edilmesinin usul hukuku bakımından mümkün olmadığı söylenebilir. Ancak belirlenemezlik şartını taşımayan bir alacağın belirsiz alacak davasına konu edilemeyecek

AYM, İsmail Avcı bireysel başvurusuna ilişkin kararda şartları oluşmadan açılan belirsiz alacak davasında hukukî yarar yokluğu sebebiyle dava şartı yokluğundan usulden ret kararı verilmesini mahkemeye erişim hakkı bağlamında incelemiştir. Bu kararda şartları oluşmadan yani dava başında miktar veya değeri belirlenebilecek alacaklar için belirsiz alacak davası açılması üzerine verilen ret kararlarını başvuruçuların mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahale olarak değerlendirmiş, davanın açılmasını sağlama amacına ulaşılması için daha hafif müdahale teşkil eden aracın seçilmesi yerine başvuruçunun mahkemeye erişimini imkânsız kılan ağır bir aracın tercih edilmesinin (ölçülülük ilkesi)¹² kapsamında) gereklilik

---

olması ile hukuki yarar meselesi farklı şeylerdir. İlki dava dilekçesinin usul hükümlerine uygun olarak düzenlenmesiyle ilgiliyken ikincisi daha çok davanın sonucundan elde edilecek menfaatle ilgilidir. Hukuki yararın varlığı davada verilecek muhtemel hükmün davacının hukuk alemine olumlu manada bir katkı sağlayıp sağlamayacağıyla test edilir. Belirlenebilir olan alacakların da ödenmesine hükmüldesinde alacaklının hukuki yararının bulunduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Belirlenebilir bir alacağın usul kurallarına uygun olmayan bir yöntemle açılması usul hukukuna aykırı olsa da bu durum alacağın hüküm altına alınmasında alacaklının menfaatinin bulunduğu hakikatini değiştirmez. Sonuç olarak belirsiz alacak kapsamına girmediği değerlendirilen bir alacağın belirsiz alacak davasına konu edilmesinde hukuki yararın bulunmadığı yorumu - belirsiz alacak davasının da bir eda davası olduğu hususu dikkate alındığında- makul olarak öngörülebilecek bir yorum olarak değerlendirilmemiştir. Bununla birlikte somut olayın özelliği dikkate alındığında ihlal bulunup bulunmadığı konusunda nihai değerlendirmenin ölçülülük ilkesi yönünden yapılmasının daha uygun olacağı kanaatine varılmıştır...” İsmail Avcı, B No 2019/12190, (AYM, 22.2.2022), §.49-53.

¹² “...Toplu iş sözleşmesinden kaynaklanan bir alacağın belirsiz alacak olup olmadığını tespit etmek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesinin bu yönüyle yapacağı denetim Dairenin yaptığı değerlendirmenin bariz takdir hatası veya keyfilik içerip içermediğini incelemekle sınırlıdır. Daire; belirsiz alacak davası açılabilmesi için alacağın miktar veya değerinin davacının elindeki belgelerle belirlenememesi, bunun ancak karşı tarafın elinde bulunan bilgi ve belgelerle tespit edilebilir olması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Daireye göre alacağın belirlenebilirliği ile ispatı ayrı şeylerdir. Alacağın ispatının birlikteliği incelemesi gerektirmesi, belirlenemez olduğu anlamına gelmemektedir. Daire sonuç olarak toplu iş sözleşmesinden kaynaklanan alacağın başvuruçunun elindeki belgelerle belirlenebilir olduğu hükmüne varmıştır. Dairenin bu değerlendirmesinin bariz takdir hatası veya keyfilik içerdiği söylenemez. Somut olaydaki alacağın başvuruçunun kendi imkânlarıyla belirlenebilir olup olmadığı konusunda farklı sonuçlara ulaşılması usul hukuku yönünden mümkün olsa bile Dairenin görüşünün medeni usul hukuku bakımından isabetini sorgulamak Anayasa Mahkemesinin işi değildir. Anayasa Mahkemesinin yapacağı değerlendirme Dairenin bu yorumunun başvuruçunun mahkemeye erişim hakkını ihlal edip etmediğinin tespitinden ibaret olacaktır. Bu bağlamda Dairenin başvuruçunun iş sözleşmesinden kaynaklanan alacağının belirlenebilir olduğu görüşünün ne tür sonuçlar doğurduğuna bakılmalıdır. Daire, alacağın belirlenebilir olduğu hâllerde belirsiz alacak davasıyla elde edilecek neticenin genel eda davasıyla da temin edilebileceğini, dolayısıyla başvuruçunun belirsiz alacak davası açmasında hukuki yararının bulunmadığını kabul etmiş ve davanın dava şartı yokluğundan reddi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla başvuruçunun -Dairenin kabulüne göre- yanlış bir yöntemle dava açması, davanın usulden reddedilmesiyle sonuçlanmıştır. Ölçülülük yönünden ilk olarak incelenen husus, müdahale için seçilen aracın amaca ulaşılmasını sağlayıp sağlamadığıdır. Genel eda davası olarak açılması gerekirken belirsiz alacak davası şeklinde açılan davanın usulden reddedilmesinin medeni hakla ilgili uyumsuzluğun çözümü için en etkili olan davanın açılmasını temin etme amacına ulaşılması yönünden elverişli bir araç olduğu değerlendirilmiştir. Bununla birlikte müdahalenin ölçülü olabilmesi için bu aracın son çare olması, diğer bir ifadeyle başvuruçunun haklarını en az zedeleyen bir araç olması gerekir. Davanın dava şartı yokluğu nedeniyle usulden reddedilmesi oldukça ağır bir müdahaledir. Bu tür bir müdahale kimi durumlarda başvuruçunun ihtilaf konusu medeni hakkını yeni bir davaya konu etmesini imkânsız hâle getirebilmektedir. Nitekim somut olayda yargılamanın 21/2/2019 tarihinde kesinleştiği gözetildiğinde başvuruçunun 1/3/2009-28/2/2012 dönemi toplu iş sözleşmesinden kaynaklanan alacağını yeni bir davaya konu etmesi zaman aşımı yönünden birtakım tartışmaları ortaya çıkarabilir. Ayrıca mevcut davanın devam ettirilmesi yerine kişinin ikinci bir dava açmaya zorlanması bile kendi başına kişiye aşırı külfet yükleyebilir. Bu nedenle davanın usulden reddedilmesinin son çare olup olmadığı fevkalade önemli hâle gelmektedir. 6100

sayı Kanun'un 119. maddesinde dava dilekçesinde talep sonucunun eksik olması hâlinde hâkimin davacıya eksikliği tamamlaması için bir haftalık kesin süre vereceği hükme bağlanmıştır. Yine aynı Kanun'un 115. maddesinin (2) numaralı fıkrasında dava şartı noksanlığının giderilmesinin mümkün olması durumunda bunun tamamlanması için kesin süre verileceği ve bu süre içinde dava şartı noksanlığı giderilmemişse davanın dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddedileceği belirtilmiştir. 6100 sayılı Kanun'un 31. maddesinde de hâkimin belirsiz veya çelişki gördüğü hususları açıklatma yetkisini haiz olduğu ifade edilmiştir. Belirtilen hükümlerin usulüne aykırı olarak düzenlenen dava dilekçelerinin usulüne uygun hâle getirilmesi için hâkime güçlü yetkiler verdiği görülmüştür. Hâkime bu yetkilerin tanınmasının amacı davacının maddi hakkının birtakım şekil eksiklikleri sebebiyle usule feda edilmesinin önlenmesi ve bu suretle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkından yararlanmasının sağlanmasıdır. Dolayısıyla hatalı olarak belirsiz alacak davası biçiminde açıldığının düşünülmesi hâlinde davanın genel eda davası olduğu kabul edilerek başvurusunun talep sonucunu netleştirmesi için başvurucuya süre verilmesinin davanın usulden reddi biçimindeki ağır bir müdahaleden kaçınılmasını sağlayacak bir araç olduğu görülmektedir. Daire, belirsiz alacak davasında talebin açık olması sebebiyle 6100 sayılı Kanun'un 119. maddesi uyarınca süre verilemeyeceğini kabul etmiş ise de davanın genel eda davası olarak kabulü hâlinde talep sonucunun eksik hâle geleceği açıktır. Yönteminde düzenlenmediği kabul edilen bir dava dilekçesinin düzeltilmesi ve yöntemine uygun hâle getirilmesi için süre verilmesi başvurusunun mahkemeye erişim hakkından yararlanmasını güvence altına alacaktır. Kanun koyucunun davacıların mahkemeye erişim hakkından yararlanmalarının kolaylaştırılması amacıyla getirdiği belirsiz alacak davası açma imkânı somut olayda Dairenin katı yorumu sebebiyle davacı aleyhine sonuçlar doğurmuştur. Başvurucu, sırf dava dilekçesinde davasının belirsiz alacak davası olduğunu belirtmiş olması sebebiyle medeni hakıyla ilgili bir uyumsuzluğu mahkemede öne sürme hakkından mahrum kalmıştır. Başvurusunun hatalı olarak belirsiz alacak davası açmış olması sadece belirsiz alacak davasıyla getirilen avantajlardan yararlanamaması sonucunu doğurmamış, genel eda davasıyla elde edebileceği hakları yitirmesine de yol açmıştır. Mahkemeye erişim yönünden ek avantajlar sağlayan bir davanın koşullarının oluşmamış olmasının bu ek avantajların izalesiyle sınırlı bir etki doğurması makul karşılanabilir. Böyle bir durumda kişinin bu ek imkânlardan yararlandırılmaması sonucunu doğuracak bir aracın seçilmesinin kişiye ağır bir külfet yüklenmediği değerlendirilebilir. Ne var ki koşulları oluşmadan belirsiz alacak davası açıldığı gerekçesiyle kişinin belirsiz alacak davasıyla getirilen avantajlardan yararlanamamasının ötesinde mahrumiyetlerle karşılaşmasına yol açacak müdahaleler, son çare olarak kabul edilemez. Somut olayda başvurusunun koşulları oluşmadan belirsiz alacak davası açtığı kabulü, sadece başvurusunun zamanaşımı veya davanın genişletilmesi yasağı ile ilgili avantajlardan yararlanamamasıyla sınırlı sonuç doğurmamış; toplu iş sözleşmesinden kaynaklanan alacağını dava konusu etmesini bütünüyle imkânsız hâle getirmiştir. Bu bağlamda başvurusunun 6098 sayılı Kanun'un 158. maddesiyle getirilen ek süre içinde yeni bir dava açmasının mümkün olup olmadığının da belirsiz olduğunu vurgulamak gerekir. Anılan maddede, davanın mahkemenin yetkili veya görevli olmaması ya da düzeltilebilecek bir yanlışlık yapılması yahut vaktinden önce açılmış olması nedeniyle reddedilmiş olduğu ve bu arada zamanaşımı veya hak düşürücü sürenin de dolduğu durumlarda alacaklının altmış günlük ek süre içinde dava açabileceği belirtilmiştir. Buna göre düzeltilebilecek bir yanlışlık yapılması sebebiyle davanın reddedilmiş olması hâlinde -zamanaşımı süresi de dolmuşsa- davacının altmış günlük ek süre içinde yeni bir dava açması mümkündür. Bununla birlikte Dairenin somut olayda başvurusunun yaptığı usul hatasını düzeltilebilecek bir yanlışlık olarak kabul etmemiş olması, 6098 sayılı Kanun'un 158. maddesiyle getirilen imkândan yararlanmasının mümkün görüleceğini kuşkulu hâle getirmektedir. Bu sebeple başvurusunun açacağı yeni bir davanın başarı şansı sunabileceği kanaatine kesin olarak varılamamaktadır. Dolayısıyla 6098 sayılı Kanun'un 158. maddesinin varlığı, eldeki davanın hukuki yarar yokluğundan reddedilmesinin başvurusunun medeni hakkını dava konusu etmesini imkânsız hâle getirdiği yolunda ulaşılan kanaati değiştirecek yeterlilikte görülmemiştir. Sonuç olarak başvurusunun, şartları oluşmadan açtığı belirsiz alacak davasının dava şartı yokluğundan reddedilmesinin -usul hukukundaki imkânlar gözetildiğinde- başvurulabilecek son çare olmadığı değerlendirilmiştir. Davanın hukuki yarar yokluğundan reddi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalede, medeni hakla ilgili uyumsuzluğun karara bağlanması yönünden en etkili olan davanın açılmasını sağlama amacına ulaşılması için daha hafif müdahale teşkil eden aracın seçilmesi yerine başvurusunun mahkemeye erişimini imkânsız kılan ağır bir aracın tercih edilmesinin gereklilik şartına uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir." İsmail Avcı, B No 2019/12190, (AYM, 22.2.2022), §.64-75.

şartına uygun olmadığı sonucuna varmıştır.¹³ Nihayet İsmail Avcı başvurusunda gerekçelendirilen bu karar¹⁴ somut başvurudaki duruma benzer birçok kararda vurgulanmış ve anılan karara atıf yapılmak suretiyle hukukî yarar dava şartı yokluğundan mahkemelerce usulden ret kararı verilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlâl ettiği belirtilmiştir.¹⁵

AYM'nin yerel mahkemece değer veya miktarı belli bir alacak için belirsiz alacak davası açılması hususunda usulden ret kararı verilmesi hususundaki gerekçelerine değinilirken İsmail Avcı bireysel başvuru kararını merkeze almak gerekmektedir. Bu bakımdan ilk olarak bireysel başvuruya konu yerel mahkeme kararında benimsenen hukukî yarar dava şartının mahkemeye erişim hakkı ve üst kavram olarak hak arama özgürlüğü ile ilişkisine değinmek gerekir. Nihayet bu bağlamda bir girizgâh yaptıktan sonra AYM'nin bireysel başvuruya ilişkin kararına çeşitli yönleri ile temas edilecektir.

II. BELİRSİZ ALACAK DAVASINA DAİR GENEL ÇERÇEVE

A. Hak Arama Özgürlüğünün Kullanım Biçimi Olarak Dava Hakkı

Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen hak arama özgürlüğü; bireyin hakkını aramasında her türlü yola başvurabilmesi anlamına gelmeyip sadece hukuk düzeninin öngördüğü şekilde yani meşru vasıta ve yollardan yararlanmak suretiyle gerçekleşmektedir.¹⁶ Bu kapsamda değerlendirilebilecek “mahkemeye başvuru” ifadesi bir üst kavram olarak dava açmayı, delil tespiti yahut ihtiyati tedbir talebiyle veya şikâyet yoluyla mahkemeye yapılan başvuru ve benzerlerini, kanun yollarına başvuru olanaklarını içermektedir.¹⁷ Bu minvalde (soyut) dava hakkı; herkese tanınmış, anayasal bir temel hakkın görünümü olarak haklı veya haksız her türlü iddianın devlet tarafından oluşturulmuş mahkemeler önüne götürülebilmesi hakkı olarak tanımlanabilir.¹⁸ Hak arama özgürlüğü anayasada temelini bulan soyut ve objektif

¹³ Boran Güneysu (n 8), 73.

¹⁴ Doktrinde söz konusu kararın bir hukukî meseleyi başka bir hukuk sisteminin yahut aynı hukuk sistemi içindeki başka bir hukuk dalının kavramlarını kullanarak çözümleme yöntemine güzel bir örnek teşkil ettiği ifade edilmiştir [Ali Cem Budak, ‘Belirsiz Alacak Davası ve Anayasa Mahkemesi’nin İsmail Avcı Kararı’ iç Anayasa-Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku İlişkisi, MİHBİR XVIII. Antalya Toplantısı Kitabı (9-12 Ekim 2022), (Türkiye Adalet Akademisi Yayınları 2023) 99, 101, 114].

¹⁵ Söz konusu bireysel başvuru kararları için bkz Faysal Çiftçi ve diğerleri, B No 2019/17969, (AYM, 08.06.2023); Muazzez Erdoğan ve diğerleri, B No 2019/22615, (AYM, 21.06.2023); Hayrullah Başyigit, B No 2109/22664, (AYM, 21.06.2023); Durmuş Deniz, B No 2019/10074, (AYM, 21.06.2023), İdris Halis, B No 2019/8826, (AYM, 16.11.2022).

¹⁶ Burak Pınar ve Nedim Meriç, ‘Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Yargı Harçlarına Bakışı: Yiğit ve Ülger Davaları Işığında Hak Arama Özgürlüğü ve Yargı Harçları İlişkisi’ (2009) 84 TBBD 188, 198. Öte yandan temel hak ve hürriyetlerin korunmasıyla ilgili Anayasa’nın 40.maddesinin hak arama özgürlüğünü düzenleyen 36.maddeden daha geniş bir muhtevayı içermektedir [Akkan M, ‘Medeni Usûl Hukukunda Etkin Hukukî Koruma’ (2007) 1 MİHDER 29, 31].

¹⁷ Emel Hanağası, *Davada Menfaat*, (1.bs, Yetkin Yayınları 2009), 45. Medenî usul hukukunda etkin hukukî korumanın gerçekleştirilmesinde yargı organlarına başvuru hakkının tanınması ve yargı organlarına başvuru yolları ile usulünün düzenlenmesinin zorunlu olduğunu belirtmek gerekir [Akkan (n 16), 65].

¹⁸ Mustafa Reşit Belgesay, *Dava Teorisi*, (1.bs, Numune Matbaası 1943), 6; Ramazan Arslan, *Medenî Usul Hukukunda Dürüstlük Kurah*, (1.bs, S Yayınları 1989), 71; Bilge Umar, ‘Kuru/Arslan/Yılmaz’ın “Medenî Usul

bir korunma hakkını ifade etmekte iken hukukî korunma talebi, bir uyuşmazlık yahut hak ihlâli ortaya çıktığında bu soyut ve objektif hakkın somut bir talebe dönüşmesi ve devlet tarafından karşılanmasını ifade eder.¹⁹ Dolayısıyla sübjektif hakkı ihlâl edilen yahut tehlikeye düşen kimsenin ortaya çıkan uyuşmazlığı devletin yetkili yargı organlarına başvurarak hukukî koruma talep etme hakkına sahiptir.²⁰ Bu bakımdan dava hakkı, maddî hukuk ilişkisinden tamamen bağımsız olup mahkeme tarafından davanın görülmesini (talebin esastan incelenmesini) istemek hakkıdır.²¹

B. Dava Hakkının Bir Sınırı Olarak Hukukî Menfaat

Hak arama özgürlüğü, anayasal güvence altına alınmış ve düzenleme altına alındığı maddede özel bir sınırlama nedeni ayrıca belirtilmemiş bir temel yargısal hak (usûlî güvence) ise de sınırlanabilir.²² Sınırlama kaydı içermeyen haklar bakımından elbette hakkın norm alanının belirlediği ve hakkın niteliğinden doğan nesnel sınırları mevcuttur.²³ Bunun sonucu olarak da mahkemeye erişim hakkı mutlak bir hak olmayıp bazı sınırlamalara tabidir.²⁴ Keza

---

Hukuku” Ders Kitabının 14. (Genişletilmiş) Basımı Üzerine’ (2004) 1 [1] YÜHFD 481, 498; Hanağası (n 17), 44; İlhan E. Postacıoğlu ve Sümer Altay, *Medenî Usûl Hukuku Dersleri*, (8.bs, Vedat Kitapçılık 2020), 177; Arslan ve diğerleri, 259. Dava hakkının kullanılmasına ilişkin olarak hukuk düzenince kişiye tanınan iktidar ise dava yetkisi olarak isimlendirilmektedir [Hanağası (n 17), 55]. Bu açıdan dava hakkı soyut, kişi dışı ve objektif bir görünümü haiz iken dava yetkisi somut, kişiye bağlı ve sübjektif bir görünüm sergilemektedir [Hanağası (n 17), 52]. Dava hakkının uzantısı olarak dava yetkisi hakkında ayrıca bkz Hanağası (n 17), 52.

¹⁹ Muhammet Özkes, *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler*, (1.bs, Adalet Yayınevi 2009), 124. Nihayet “adalete erişim” kavramı da somut talebin ortaya çıkması anından itibaren bu talebin tam ve etkin olarak karşılanmasını sağlayan mekanizmanın oluşturulmasını ifade eder [Özkes (n 19), 124; Emel Hanağası, ‘Davada “Sıfat” Kavramına İlişkin Yeni Bir Yaklaşım Denemesi’ (2015) 3 MİHDER 53, 64]. Adalete erişim kavramı için bkz Mustafa Özbek, ‘Sosyal Devletin Gereği: Adalete Erişim’ (2006) 2 MİHDER 907, 907-929; Nedim Meriç, *Medenî Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi*, (1.bs, Yetkin Yayınları 2011), 66-67; Pekcanitez, Atalay ve Özkes (n 1), 5-6]. Dikkat edilirse adalete erişim kavramı hususunda “mekanizma” lafzı ile salt yargı organlarına başvuru ve burada cereyan eden yargılama ile sınırlı değildir. Doktrinde adalete erişim genel olarak hak arayan kişilerin hukuk sisteminin resmî kurumlarına ulaşabilmelerini ifade etmek için de kullanılmaktadır [Sezin Aktepe Artık, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Medenî Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı*, (1.bs, Seçkin Yayıncılık 2014), 75].

²⁰ Pekcanitez, Atalay ve Özkes (n 1), 211.

²¹ Hanağası (n 19), 68.

²² “...Hak arama özgürlüğü demokratik hukuk devletinin vazgeçilmez unsurlarından biri olup tüm bireyler açısından mümkün olan en geniş şekilde güvence altına alınmalıdır. Diğer taraftan hukuki işlem ve kuralların sürekli dava tehdidi altında bulunması hukuk devletinin unsurları olan hukuki istikrar ve hukuki güvenlik ilkeleriyle bağdaşmaz. Bu nedenle hak arama özgürlüğü ile hukuki istikrar ve hukuki güvenlik gerekleri arasında makul bir denge gözetilmelidir...” (AYM, E2017/167, K 2017/172, T 13.12.2017, §:30: RG 02.02.2018 [30320]).

²³ Sibel İnceoğlu, *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı*, (2.bs, Beta Basım Yayın 2005), 40.

²⁴ Muhammet Özkes, ‘Anayasa Mahkemesi’nin İstinaf Sınırına İlişkin (HMK M. 341/2, C. 1) İptal Kararının Değerlendirmesi (2022) 87 [1] İzmir Barosu Dergisi 239, 261. “...Anayasa’nın 36. maddesinde, hak arama özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte, bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu söylenemez. Yukarıda ifade edildiği gibi, hak arama özgürlüğünün doğasından kaynaklanan bazı sınırları bulunduğu gibi, bu hakkın Anayasa’da düzenlenen diğer hak ve özgürlükler veya Devlete yüklenen ödevlerle çatışması durumunda da sınırlandırılabilmesi mümkün görülmektedir...” (AYM, E 2014/177, K 2015/49, T 14.05.2015: RG 11.06.2015, [29383]).

yargısal bir temel hak olan dava hakkı hukuk devletinin vazgeçilmez bir unsuru olsa da mutlak değildir.²⁵ Hatta hukuk düzeninin açıkça özel sınırlama nedeni öngörmediği hakların bile hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırları bulunduğu kabul edilmekte, hakkı düzenleyen maddede herhangi bir sınırlama sebebine yer verilmemiş olsa da Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan kurallara dayanarak bu hakların sınırlandırılmasının mümkün olduğu ifade edilmektedir.²⁶ Ancak bir temel hak ve özgürlük olarak sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan güvencelere aykırı olmaması gerekmektedir.²⁷

Hak arama özgürlüğünün bir görünümü olarak dava hakkı herkesin kullanabileceği bir temel haktır, şu kadar ki dava hakkının kullanımı hukukî yararla sınırlıdır.²⁸ Devletin hukukî korunma talebinin muhatabı olması ve gereğini yerine getirmesi, talepte bulunanların gerçekten hukukî korunma ihtiyacı içinde olmaları durumunda söz konusu olacaktır.²⁹ Dava açmakta hukukî yararı olmayan kişi, devletin mahkemelerini gereksiz yere uğraştıramaz.³⁰ Bu kapsamda yargısal faaliyet yoluyla hukukî bir koruma elde etme ihtiyacının dava ikame edilmesinde de mevcut olması gerekir. Yani mahkemenin bir davanın esası hakkında yargılama yapabilmesi için davacının dava açmakta hukukî yararının bulunması gerekmektedir.³¹ Gerçekten de dava hakkının hiçbir ölçü ve sınıra tabi olmaksızın kullanılması düşünülemez, bu hakkın bir uzantısı ve dava yetkisinin bir unsuru olarak menfaatin haksız davalar açmak suretiyle dava hakkının

²⁵ İnceoğlu (n 23), 44; Hanağası (n 19), 69.

²⁶ Özkes (n 24), 262.

²⁷ "...Dava açma hakkının kapsamına ve kullanımına ilişkin düzenlemelerin hak arama özgürlüğünün doğasından kaynaklanan sınırları ortaya koyan ve hakkın norm alanını belirleyen kurallar olduğu açıktır. Ancak, bu sınırlamalar Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan güvencelere aykırı olamaz. Anayasa'nın 13. maddesine göre ise temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamalar, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı gibi hak ve özgürlüklerin özlerine de dokunamaz. Hak arama özgürlüğü demokratik hukuk devletinin vazgeçilmez unsurlarından biri olup tüm bireyler açısından mümkün olan en geniş şekilde güvence altına alınmalıdır. Diğer taraftan, hukuki işlem ve kuralların sürekli dava tehdidi altında bulunması hukuk devletinin unsurları olan hukuki istikrar ve hukuki güvenlik ilkeleriyle bağdaşmaz. Bu nedenle hak arama özgürlüğü ile hukuki istikrar ve hukuki güvenlik gerekleri arasında makul bir denge gözetilmelidir..." (AYM, E 2013/148, K 2014/62, T 27.03.2014, RG 23.05.2014 [29008]).

²⁸ Melis Taşpolat Tuğsavul, *Kolektif Hukuki Yarar Çerçevesinde Topluluk Davaları*, (1.bs, On İki Levha Yayıncılık 2016), 7; Süha Tanrıver, *Medeni Usûl Hukuku Cilt I*, (4.bs, Yetkin Yayınları 2021), 503; Arslan ve diğerleri (n 1), 259. "...Dava hakkı hukuki yarar ile sınırlıdır. Davacı, ihlal edildiğini ileri sürdüğü hakkını elde edebilmek için mahkeme kararına muhtaç bulunmalıdır. Bu bağlamda, hukuki korunmada, (davada) zorunluluk olmalıdır. İdeal veya geleceğe dönük bir yarar yeterli değildir..." Y 4 HD, E 2015/1030, K 2015/6152, T 13.05.2015 (Lexpera).

²⁹ Meriç (n 19), 68.

³⁰ Yaşar Demircioğlu, *Medeni Usul Hukukunda İnsan Hakları ve Adil Yargılanma Güvenceleri*, (1.bs, Yetkin Yayınları 2007), 257. "...Davacının dava hakkına sahip olması, dava açabilmesi için yeterli değildir. Bundan başka, davacının dava açmakta hukukî bir yararının bulunması gerekir; yani, dava hakkı hukukî yarar ile sınırlıdır. Buna hukukî korunma (himaye) ihtiyacı da denir. Yani davacının mahkemeden hukukî korunma istemesinde, korunmaya değer bir yarar olmalıdır, aksi hâlde devletin mahkemelerini (davası ile) gereksiz yere uğraştıramaz ..." Y İBBGK, E 2019/5, K 2022/1, T 18.02.2022, RG 04.11.2022 [32003].

³¹ Arslan ve diğerleri (n 1), 259.

kötüye kullanılmasına karşı bir güvence oluşturduğu ifade edilmektedir.³²

Dava hakkının genel hukuk kurallarının getirdiği bazı sınırlamalara tabi kılınabileceği kabul edilmektedir.³³ Bu kabul çerçevesinde dürüstlük kuralı ve bu kuralın yargılama hukukundaki uzantısı olarak HMK'nin 29. maddesinde düzenlenen dürüst davranma ve doğruyu söyleme yükümlülüğü de hakkın kullanımı bakımından geçerli bir ilkedir, dolayısıyla bu hakkın kullanımının dürüstlük kuralına uygun olarak gerçekleştirilmesi gerekir.³⁴ Bu minvalde dava hakkının kullanımı bakımından bir sınır olarak dürüstlük kuralı ile menfaat arasında örtüşme gerçekleşebilir. Bu örtüşmenin gerçekleştiği durumlarda dürüstlük kuralı, öncelikle kötü niyetli olarak açılan davada davanın dinlenebilir olmadığı kararı verilmesi ile etkisini ortaya çıkarır.³⁵ Zira dava hakkının dürüstlük kuralına aykırı kullanımında çoğu defa davacının hukukî menfaati yoktur.³⁶

Dava hakkının bir fiilî başvuru ile kullanılması üzerine başvuranın (davacının) esasa dair bir karar elde etme yetkisini haiz olup olmadığı henüz belli değildir. Dava hakkının herkese tanınmış olması mahkemeye (devlete) hak dağıtmaktan kaçınmama şeklinde bir yükümlülük yükler ancak bu yüküm muhtevası itibarıyla mahkemenin esasa dair karar verme zorunluluğu taşıdığı anlamına gelmez. Bilâkis davacının davasının esasına girilebilmesi için yapmış olduğu fiilî başvurunun kabule şayan olabilmesi gerekir.³⁷ Söz konusu kabule şayanlık şartı, dava ikamesi söz konusu olduğunda dava şartı olarak anılır.³⁸ Dava hakkının somut kullanım biçimi olarak dava bakımından öngörülen dava şartları, dava hakkının sınırlanması hususunda özel bir alan işgal eder. Doktrinde ifade edildiği üzere bir davanın esası bakımından incelemeye girilebilmesi için varlığı yahut yokluğu zorunlu olan dava şartlarının dava hakkının sınırlarından bazılarını oluşturduğu söylenebilir.³⁹ Bu minvalde dava yoluyla mahkemeye yöneltilmiş usûlî talebin esası hakkında karar verebilmesi için kanun birtakım şartların varlığını

³² Hanağası (n 17), 58. "...Bu ilkeden hareketle, dava şartı olarak hukuki yararın varlığının, mahkemece, taraflarca dava dosyasına sunulmuş deliller, olay veya olgular çerçevesinde, kural olarak davanın açıldığı tarihe göre, kendiliğinden ve yargılamanın her aşamasında gözetilmesi gerekir. Bu sayede, iç hukukumuzun bir parçası olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme)'nin 6. maddesi ve 1982 Anayasası'nın 36. maddesinde düzenlenen "hak arama özgürlüğü" nün dürüstlük kuralına uygun kullanılması sağlanabilecek; bu durum, haksız davalar açmak suretiyle, dava hakkının kötüye kullanılmasına karşı bir güvence oluşturacaktır ..." Y 21 HD, E 2016/20556, K 2017/4397, T 25.05.2017 (Lexpera).

³³ Hanağası (n 17), 58.

³⁴ Ejder Yılmaz, 'Medeni Yargıda İnsan Hakları' (1996) 2 TBBD 149, 155; Tanrıver (n 28), 503.

³⁵ Arslan (n 18), 114.

³⁶ Arslan (n 18), 73.

³⁷ Hanağası (n 17), 344.

³⁸ Hanağası (n 17), 59. Mahkemenin bir davanın esasına dair yargılamada bulunabilmesi için varlığı veya yokluğu gerekli olan hallere dava şartları denilmektedir [Baki Kuru, 'Dâva Şartları', iç Ord. Prof. Sabri Şakir Ansay'ın Hatırasına Armağan, (1.bs, 1964) 109] iç Makaleler, (1.bs, Arıkan Basım 2006) 147, 149; Hamide Özden Özkaya-Ferendeci, 'Dava Edilebilirlik Konusuna Genel Bir Bakış' (2010) 16 [1-2] MÜHF-HAD 233, 236; Arslan ve diğerleri (n 1), 323; Pekcanitez, Atalay ve Özekes (n 1), 211-212; Murat Atalı, İbrahim Ermenek ve Ersin Erdoğan, *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*, (5.bs, Yetkin Yayınları 2022), 316].

³⁹ Hanağası (n 19), 69.

aramıştır.⁴⁰

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu⁴¹ (HMK), dava şartları müessesesini düzenlemiş olup bu şartlar arasında yer alan hukukî menfaat dava şartı da 114. maddenin ilk fıkrasının (h) bendinde “*Davacının, dava açmakta hukuki yararının bulunması*” şeklinde ifade edilmiştir. Hukukî menfaat doktrinde dava konusuna ilişkin bir dava şartı olarak kategorize edilmektedir.⁴² Dava açmakta menfaat; davacının elde etmeyi umduğu fayda, yarar, avantaj, kazanç olarak tanımlanmaktadır.⁴³ Ancak herhangi bir menfaatin varlığı ile dava kabule şayan sayılmaz. Davacının hukukî korunma sağlanması hususunda mahkemeye başvurmada hukuken korunmaya değer bir yararı bulunmalıdır.⁴⁴ Davacının talebini kabule şayan kılan menfaatin “hukukî ve meşru”, “doğrudan ve kişisel”, “doğmuş ve güncel” olması gerekir.⁴⁵ Bu çerçevede dışında olarak yani hukukî korunma ihtiyacı içinde olmayan bir kimsenin mahkemeye başvurmasında hukukî yararı yoktur.⁴⁶ Dava, davacının gerçekten ihtiyacı olan ve dava sonunda verilecek hükümle karşılanacak bir hukukî himayenin gerçekleşmesi için açılmış olmalıdır.⁴⁷ Davacının hükme ihtiyaç duyup duymadığı davacının talebinin haklı olması durumunda doğuracağı muhtemel sonuçlar çerçevesinde değerlendirilecektir.⁴⁸ Bu bakımdan davacı, davasının başarılı olması yani talep sonucunun kabul edilmesi ihtimalinde bir fayda elde edecekse bu davayı açmakta menfaati bulunduğu kabul edilir.⁴⁹ Aksi takdirde dava açmakta menfaati olmayan bir davacı, dava hakkı olduğundan serbestçe mahkemeye başvurup dava açabilir fakat davacının bu davası davanın konusuna ilişkin olarak dava yetkisi bulunmadığından esası incelenmeksizin usulden reddedilir.⁵⁰

⁴⁰ Atalı, Ermenek ve Erdoğan (n 38), 317. Dava şartlarının önceden belli olması ve buna göre mahkemelerle tarafların hangi usulî forma göre yargılamanın yapılacağını önceden bilmelerinin kanunî hâkim ilkesinin bir gereği olduğu ifade edilmiştir [Demircioğlu (n 30), 250].

⁴¹ RG 04.02.2011 [27836].

⁴² Kuru (n 38), 176 vd; Özkaya-Ferendeci (n 38), 237-238; Hakan Pekcanitez, iç Hakan Pekcanitez vd (eds), *Pekcanitez Usûl Medenî Usul Hukuku*, C 1, (15.bs, On İki Levha Yayıncılık 2017), 933-950; L. Şanal Görgün, Levent Börü, Mehmet Kodakoğlu, *Medenî Usul Hukuku*, (12.bs, Yetkin Yayınları 2023), 219 vd; Pekcanitez, Atalay ve Özekes (n 1), 214-217; Arslan ve diğerleri (n 1), 328-333. “...*Hukuki yarar, davanın konusuna ilişkin dava şartlarındandır. Davacının dava hakkına sahip olması, dava açabilmesi için yeterli değildir. Dava hakkı, hukuki yarar ile sınırlı olup, davacının dava açmakta hukuki yararının bulunması gerekir. (HMK m. 114/1-h)...*” Y 3 HD, E 2015/15894, K 2016/932, T 28.01.2016 (Lexpera). Menfaat kavramının hukukî niteliği bir dava şartı olmaktan ibaret değildir, mahkemeye yöneltilen her türlü talep için varlığı aranan bir kabule şayanlık şartı olarak kendisini göstermektedir [Hanağası (n 17), 21, 59-60; Pekcanitez, Atalay ve Özekes (n 1), 216; Atalı, Ermenek ve Erdoğan (n 38), 319].

⁴³ Hanağası (n 17), 114.

⁴⁴ Görgün, Börü ve Kodakoğlu (n 42), 220.

⁴⁵ Hanağası (n 17), 135, 345. Menfaat kavramının nitelikleri hususunda ayrıca bkz Hanağası (n 17), 135-260.

⁴⁶ Pekcanitez (n 42), 946; Pekcanitez, Atalay ve Özekes (n 1), 216.

⁴⁷ Taşpolat Tuğsavul (n 54), 7; Pekcanitez, Atalay ve Özekes (n 1), 216.

⁴⁸ S. Serhat Kırtıloğlu, *Medeni Yargılama Hukukunda Değişiklik Davası*, (Adalet Yayınevi 2014), 167.

⁴⁹ Hanağası (n 17), 345.

⁵⁰ Hanağası (n 17), 57-58.

C. Dava Hakkının Bir Türü Olarak Belirsiz Alacak Davası⁵¹

1. Dava Türünün İhdas Amacı ve Dava Tipolojisindeki Yeri⁵²

Bazı durumlarda davacının dava açarken alacağını tam olarak belirlemesi (bilebilmesi) mümkün değildir.⁵³ Davacı, bunun imkânsız olduğu yahut kendisinden beklenemeyeceği hallerde alacağını rakamsallaştıramamaktadır.⁵⁴ Bununla birlikte talep sonucu, “açık bir şekilde” dava dilekçesinde bulunması zorunlu unsurlardanır (HMK 119/1-ğ). Talep sonucunun dava açıldığı esnada kesin olarak belirtilmesi zorunluluğunun istisnasız uygulanması, dava açıldığı anda alacak miktarının belirlenemediği durumlarda, alacaklının alacağının tümünü dava yoluyla ileri sürmesine engel olabilir. Alacağın kesin olarak belirlenemediği yahut bunun imkânsız olduğu durumlarda davacının alacağını dava yoluyla talep etmek istediği takdirde maddi hukuktan kaynaklanan talebinin ileri sürülmesine engel olmamalıdır.⁵⁵ Bu çerçevede dava açıldığı tarihte rakamsallaştırılmayan alacaklar için kısmî dava dışında ve bu alacağa mahsus ayrı bir dava türü ilk defa HMK ile düzenlenmiştir. Kanunun gerekçesinde bu dava tipini ihdas etmenin etkin hukuki korumanın bir gereği olduğu, dava açarken rakamsallaştırılmayan alacaklar bakımından belirsiz alacak davasının kısmî eda davasına göre daha elverişli bir koruma sağladığı ifade edilmektedir.⁵⁶ Doktrinde de bu davanın

⁵¹ Kanunda “belirsiz alacak” şeklinde ifade edilen kavram yerine “rakamsallaştırılmayan alacak” ifadesinin kullanımının daha doğru olduğu belirtilmektedir [Cenk Akil, *Kısmî Dava*, (1.bs, Yetkin Yayınları 2013), 270; Cemil Simil, *Belirsiz Alacak Davası*, (1.bs, On İki Levha Yayıncılık 2013), 26-30; Ejder Yılmaz, ‘Uygulamada Amacıyla Ulaşamayan Belirsiz Alacak Davasına İlişkin Hüküm Yürürlükten Kaldırılmalıdır’ (2021) 2 YÜHFD 695, 701; Ejder Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi 2. Cilt*, (4.bs, Yetkin Yayınları 2021), 2377-2378].

⁵² Bu yönde kullanım için bkz Süha Tanrıver, ‘Bedensel Bütünlüğün İhlalinden Kaynaklanan Zararlara İlişkin Olarak Açılabilir Olan Davaların Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Öngördüğü Dava Tipolojisi Bağlamında İrdelenmesi’ iç Ankara Barosu Ulusal Kongre-Yeni Yasal Düzenlemeler Işığında Bedensel Zararların Tazmini Esasları ve Usulü Kongresi (4-5-6 Nisan 2013), (1.bs, 2013) 337 iç Makalelerim III, (1.bs, Adalet Yayınevi 2016) 137, 137-154.

⁵³ Hakan Pekcanitez, ‘Belirsiz Alacak Davası’ (2009) 11 (Prof. Dr. Bilge Umar’a Armağan Özel Sayı) 509, 512; Ejder Yılmaz, ‘Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Dava Çeşitleri’ (2012) 80 Bankacılar Dergisi 83, 94; Varol Karaaslan, ‘Manevi Tazminat Davaları Belirsiz Alacak Davası Olarak Açılabilir Mi?’ (2014) 3 MİHDER 37, 42; Aybüke Basım, ‘Kısmi Dava, Belirsiz Alacak Davası ve Manevi Tazminat Taleplerinin Bu Davalara Konu Olup Olamayacağı Sorunu’ (2016) 65 [4] AÜHFD 2685, 2693; Pekcanitez (n 42), 1017; Pekcanitez, Atalay ve Özekes (n 1), 228.

⁵⁴ Akil (n 51), 271. Belirsiz alacak davasının davacının dava açarken talep sonucunu tam olarak belirleyememesinin sakıncalarını gidermek üzere öngörüldüğü ifade edilmektedir [Atalı, Ermenek ve Erdoğan (n 38), 330-331].

⁵⁵ İbrahim Ercan, ‘Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Belirsiz Alacak Davası’ iç Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-X, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Değerlendirilmesi (İzmir, 1-2 Ekim 2012), (1.bs, TBB Yayınları 2012) 102, 103; Simil (n 51), 34; Hakan Pekcanitez, ‘Belirsiz Alacak Davasının İş Hukukunda Uygulanması’ (2013) 15 [Prof. Dr. M Polat Soyer’e Armağan Özel Sayı] DEÜHFD 933, 936; Bilge Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, (2.bs, Yetkin Yayınları 2014), 317-318.

⁵⁶ “...*Hak arama durumunda olan kişi, talepte bulunacağı hukukî ilişkiyi, muhatabını ve bu ilişkiden dolayı talep edeceği miktarı asgarî olarak bilmesine ve tespit edebilmesine rağmen, alacağının tamamını tam olarak tespit edemeyebilir. Özellikle, zararın baştan belirlenemediği, ancak bir incelemeden sonra tam olarak tespiti mümkün olan tazminat taleplerinde böyle bir durumla karşılaşılabilmesi söz konusudur. Hukuk sistemimiz içinde, böyle bir durumla karşılaşan kişinin hak arama bakımından birçok güçlük söz konusudur. Öncelikle kendisinden ashında tam olarak bilmediği bir alacak için dava açması istenmekte, ayrıca, daha sonra kendi*

ihdası ile özellikle zararın baştan belirlenemediği ancak bir inceleme yapıldıktan sonra tam olarak tespitinin mümkün olduğu tazminat taleplerinde bireylerin haklarını etkin bir şekilde aramalarının önündeki engellerin kaldırıldığı belirtilmektedir.⁵⁷

Belirsiz alacak davası, HMK'nin dava çeşitleri arasında ayrı olarak düzenlenmiştir. Dava çeşitleri ise doktrinde farklı kategorilere göre ayrıma tabi tutulmakla birlikte burada özellikle “mahkemeden istenen hukukî himaye” bakımından yapılan ayrıma dikkat çekmek gerekmektedir. Anılan tasnife göre dava çeşitleri eda davası, tespit davası ve inşâî dava olarak ayrılmaktadır.⁵⁸ Mahkemeden davalının bir şeyi vermeye veya yapmaya yahut yapmamaya mahkûm edilmesinin istendiği eda davası, bünyesinde belirsiz alacak davasını barındırmaktadır.⁵⁹ Ancak belirsiz alacak davası, istisnâî ve sınırlı durumlarda açılacak bir

---

talebinden daha fazla bir miktar alacağına olduğu ortaya çıktığında da bunu davayı genişletme yasağı çerçevesinde ileri sürmesi mümkün olabilmekteydi. Böyle bir durumda, gerçekten bilinmeyen bir alacak için dava açmaya zorlamak gibi, hak aramanın özüyle izah edilemeyecek bir yol ve aslında tarafın kendi ihmali ya da kusuru olmadığı hâlde bir yasakla karşılaşması gibi de bir engel söz konusuydu. Oysa, hak arama özgürlüğü, böyle bir sınırlamayı ve gerçek dışı davranmaya zorlamayı değil, gerçekten hakkı ihlâl edilen veya ihlâl tehlikesi altında olan kişiyi, mümkün olduğunca geniş şekilde korumayı amaçlamalıdır. Son dönemde, gerek mukayeseli hukukta gerekse Türk hukukunda artık salt hukukî korumanın ötesine geçilerek “etkin hukukî koruma”nın gündeme gelmiş olması da bunu gerektirir. Kaldı ki, miktar ya da değeri belirsiz bir alacak için dava açılması gerektiğinde birtakım sınırlamalar getirmek, dava içinde yeni taleplere veya o davanın dışında yeni davalara yol açarak, usûl ekonomisine aykırı bir durum da meydana getirecektir. Ayrıca, miktarı veya değeri bilinmeyen bir alacak için klasik kısmî davanın da tam bir çözüm üretmediği gerçektir. Belirsiz alacak ve tespit davalarına ilişkin hükümlerin mukayeseli hukukta da yer aldığı dikkate alınarak, davanın açıldığı tarihte alacağın miktarını yahut değerini tam ve kesin olarak belirleyebilmesinin kendisinden beklenemeyeceği veya bunun imkânsız olduğu hâllerde, alacaklının, hukukî ilişki ile asgarî bir miktar ya da değer belirterek belirsiz alacak davası açabilmesi kabul edilmiştir. Alacaklının bu tür bir dava açması için, dava açacağı miktar ya da değeri tam ve kesin olarak gerçekten belirlemesi mümkün olmamalı ya da bu objektif olarak imkânsız olmalıdır...” Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/574), 143-144 [https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss393.pdf, Erişim Tarihi:15.01.2024].

⁵⁷ Akil (n 51), 270; Pekcanitez (n 42), 1022, 1025; Postacıoğlu ve Altay (n 18), 243; Görgün, Börü ve Kodakoğlu (n 42), 239. Belirsiz alacak davasının amacı için ayrıca bkz Hakan Pekcanitez, *Belirsiz Alacak Davası (HMK m.107)*, (1.bs, Yetkin Yayınları 2011), 26-30.

⁵⁸ Baki Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı*, (1.bs, Legal Yayınevi 2017), 146-154; Ali Cem Budak, “Kılı Kırk Yarma Makinası” *Medenî Usul Hukukunda Kavram İctihadı ve Menfaat İctihadı*, (1.bs, Filiz Kitabevi 2021), 62; Arslan ve diğerleri (n 1), 299-314; Pekcanitez, Atalay ve Özkes (n 1), 221-225.

⁵⁹ Levent Börü, *Dava Konusunun Devri*, (1.bs, Yetkin Yayınları 2012), 212; Muhammet Özkes, ‘Anayasa Mahkemesinin Kararı Karşısında Kısmî Dava ile Belirsiz Alacak Davası Arasındaki Sınırın Belirlenmesi Sorunu (Belirli-Belirsiz-Belirlenebilir Alacak Ayrımı)’ iç *Prof. Dr. Ejder Yılmaz’a Armağan Cilt 2*, (1.bs, Yetkin Yayınları 2014) 1589, 1589; Kudret Aslan, Leyla Akyol Aslan ve Taylan Özgür Kiraz, ‘Koşulları Oluşmadan Açılan Belirsiz Alacak Davasında Mahkemece Verilecek Karar’ (2014) 16 [Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan Özel Sayı] DEÜHFD 975, 1017; Hakan Pekcanitez, ‘Manevi Tazminat Alacakları Belirsiz Alacak Davası Olarak Açılabilir Mi?’ (2015) 1 MİHDER 21, 29; Umar (n 55), 319; Pekcanitez (n 42), 1025; Tanrıver (n 28), 639; Pekcanitez (n 42), 1025; Yılmaz (n 51), 2378; Arslan ve diğerleri (n 1), 303; Görgün, Börü ve Kodakoğlu (n 42), 239; Ersin Erdoğan, *Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararları Çerçevesinde İş Hukukunda Usul Kurallarının Uygulanması, Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararları Çerçevesinde İş Hukukunun Değerlendirilmesi Semineri (Ağustos 2023)*, (1.bs, İntes Yayınları 2023) 62, 66. Belirsiz alacak davasının kural olarak eda davası olduğu, bununla beraber bazen tenkis davalarında olduğu gibi inşâî dava olarak da görülebileceği yönünde bkz Ercan (n 55), 126-127; Simil (n 51), 94-97; Pekcanitez, Atalay ve Özkes (n 1), 229. Doktrinde belirsiz alacak davasının kısmî davanın bir türü olduğu hususundaki görüş

davadır.⁶⁰

2. Belirli Bir Alacak İçin Belirsiz Alacak Davası Açılması

HMK'nin 107. maddesinin ilk fıkrasına göre davacının “*davanın açıldığı tarihte alacağın miktarını yahut değerini tam ve kesin olarak belirleyebilmesinin kendisinden beklenemeyeceği veya bunun imkânsız olduğu hâllerde*”, “*hukuki ilişkiyi*” ve “*asgari bir miktar ya da değeri*” belirtmek suretiyle belirsiz alacak davası açabileceği öngörülmüştür. Söz konusu şartlardan birini oluşturan davanın açıldığı tarihte alacağın miktar veya değerinin tam ve kesin olarak belirlenememesi şartı bu dava türüne özgüdür.⁶¹ Bu minvalde davacının alacağının belirli yahut belirsiz olmasını yanlış değerlendirmesi sonucu belirsiz alacak davasına konu olamayacak alacaklar için belirsiz alacak davası açılan durumlarla karşılaşılabılır.⁶²

HMK'nin 107. maddesinin ilk fıkrasında düzenlenen bu şartın eksikliği halinde bunun niteliği; şayet bir dava şartı ise eksikliğin özel bir dava şartı eksikliği mi yoksa hukukî menfaat dava şartı (belirsiz alacak davasında somut bir görünümü) eksikliği olarak mı nitelendirileceği gündeme gelir.⁶³ Söz konusu nitelendirme çerçevesinde ikinci olarak gündeme gelecek husus, bu davalarda mahkemenin vereceği kararın ne olması gerektiği yönündedir.⁶⁴

Doktrinde hâkim görüş, anılan eksikliği “hukukî menfaat yokluğu” çerçevesinde açıklamaktadır.⁶⁵ Hâkim görüşe göre belirsiz alacak davası bir eda davası olmanın dışında genel eda davasına oranla istisnâi nitelikte bir davadır, her davada aranan hukukî yararın burada da aranacağı için dava açtığı anda alacağın tespiti mümkün (belirlenebilir) olan hâllerde bu yola başvurulması kabul edilemez.⁶⁶ Alacağın miktarı veya değeri belirli ise davacının alacağın

---

inçin bkz Baki Kuru ve Ali Cem Budak, ‘Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Getirdiği Başlıca Yenilikler’ (2011) 85 [5] İstanbul Barosu Dergisi 3, 12; Baki Kuru, *Medenî Usul Hukuku El Kitabı Cilt 1*, (1.bs, Yetkin Yayınları 2020), 433; Ali Cem Budak ve Varol Karaaslan, ‘7251 Sayılı Kanunla Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Yapılan Değişiklikler’ (2020) 94 [5] İstanbul Barosu Dergisi 15, 24; Postacıoğlu ve Altay (n 18), 245.

⁶⁰ Pekcanitez (n 55), 937; Özekes (n 59), 1599; Süha Tanrıver, ‘Belirsiz Alacak Davası ve Bu Bağlamda Uygulamada Yaşanan Güncel Sorunlar’ (2015) 2 TNBHD 3 iç Makalelerim III, (1.bs Adalet Yayınevi 2016) 203, 218; Basım (n 53), 2698. Belirsiz alacak davasına ancak sınırlı ve bunun zarurî olduğu durumlarda izin verilmesi gerektiği yönünde bkz Atalı, Ermenek ve Erdoğan (n 38), 331.

⁶¹ Pekcanitez (n 55), 944.

⁶² Ali Cem Budak/Dilek Karademir, ‘Şartları Oluşmadığı Halde Belirsiz Alacak Davası Açılırsa Hâkim Nasıl Karar Vermelidir?’, (2016) 8 [1] YÜHFD 130, 131.

⁶³ İsviçre hukukunda belirli alacaklar için belirsiz alacak davası açıldığında bu eksikliğin giderilebilir özel bir dava şartı olarak kabul edildiği ifade edilmektedir [Simil (n 51), 235].

⁶⁴ Doktrindeki görüşlerin sunumu ve değerlendirme için bkz Aslan, Akyol Aslan ve Kiraz (n 59), 986 vd.

⁶⁵ Yılmaz (n 53), 95; Pekcanitez (n 55), 952; Cemil Simil, ‘Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevinin Sınırları’ (2014) 16 [Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan Özel Sayı], DEÜHFD 1351,1357; Özekes (n 59), 1603; Yılmaz (n 51), 2384; Aslan, Akyol Aslan ve Kiraz (n 59), 1017; Simil (n 51), 236; Muhammet Özekes ve Uğur Bulut, ‘Kısmî ve Belirsiz Alacak Taleplerinde İslah Sorunu (Bir HGK Kararı Işığında İnceleme)’ (2017) 3 MİHDER 685, 706; Yılmaz (n 51), 701; Atalı, Ermenek ve Erdoğan (n 38), 337; Arslan ve diğerleri (n 1), 305-306, 329; Erdoğan (n 59), 68.

⁶⁶ Yılmaz (n 53), 95; Aslan, Akyol Aslan ve Kiraz (n 59), 1017; Arslan ve diğerleri (n 1), 305.

miktar yahut değerini yargılama sırasında belirleme amacı da bulunmadığı için belirsiz alacak davası açmasında hukukî yararı yoktur.⁶⁷ Doktrinde başka bir görüş ise HMK'nin 107. maddesinin ilk fıkrasında yer alan şartı "özel bir dava şartı" olarak kabul etmekte ve açılan davada hukukî yararın mevcut olduğunu belirtmektedir.⁶⁸ Bu görüşe göre belirsiz alacak davası olarak açılabilir yani bu davaya konu edilebilecek alacaklar bakımından tartışmalar söz konusudur, bu durumda ortada rahatça tespit edilebilen koşullar mevcutmuş gibi bu koşulları taşımayan davalarda hukukî yarar yokluğundan davanın reddedilmesi ciddi hak kayıplarına yol açacaktır.⁶⁹

Yukarıdaki tartışmanın bir diğer yönünü anılan eksiklik durumunda mahkemenin ne yönde karar vermesi gerektiği ve nihayet bu eksikliğin giderilip giderilemeyeceği oluşturmaktadır.⁷⁰ Doktrinde bir görüş, belirli bir alacak için belirsiz alacak davası açılması durumunda "hukukî yarar" müessesesini merkeze almakta, dava başında mevcut olmayan hukukî yararın düzeltilmeyeceğini belirterek mahkemenin dava şartı yokluğu nedeniyle usulden reddine karar verilmesi gerektiğini ifade etmektedir.⁷¹ Doktrinde belirli bir alacak için belirsiz alacak davası açılmasında hukukî yarar eksikliğini ifade eden görüşlerden diğer bir kısmı ise bu eksiklik sebebiyle davanın dava şartı yokluğundan hemen reddedilmemesi, eksikliğin tamamlanması için kesin süre verilmesi ve dava dilekçesinin bu süre içinde düzeltilmesi gerektiğini belirtmektedir.⁷²

Doktrinde başka bir görüş ise anılan eksiklik durumunda davanın usulden reddedilmemesi gerektiğini savunmaktadır.⁷³ Bu görüşlerden biri; koşulları oluşmamasına rağmen açılan belirsiz alacak davasında hâkimin taleple bağlı olup hukukî tavsifle bağlı olmadığından bahisle şayet belirsiz alacak davasının işlerlik kazanabilmesi mümkün değil ve fakat kısmî dava açılabilmesi mümkünse mahkemece açılmış olan davanın doğrudan bir ara kararla kısmî dava

---

⁶⁷ Simil (n 51), 236.

⁶⁸ Varol Karaaslan, 'Belirsiz Alacak Davası/Kısmi Dava-Bir Madalyonun İki Yüzü Mü?' (2016) 13 [1] YÜHFD 213, 231. Budak, belirsiz alacak davası açılması için HMK'nin 107. maddesinde belirtilmiş olan şartların hangi sebeple kanunen belirlenmiş özel dava şartlarından sayılmayıp bu kanunî şartlara bir defa da menfaat şartı kisvesi giydirilmesinin izaha muhtaç olduğunu belirtmektedir (Budak (n 58), 64).

⁶⁹ Karaaslan (n 68), 231.

⁷⁰ Söz konusu hususta doktrindeki tartışmalar ve yargı kararları için ayrıca bkz Karaaslan (n 68), 225-232; Budak ve Karademir (n 62), 137 vd.

⁷¹ Sema Taşpınar Ayvaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) Zaman Bakımından Uygulanması*, (1.bs, Yetkin Yayınları 2013), 277; Özekes (n 59), 1603, 1604; Pekcanitez (n 42) , 1040, 1054; Simil (n 51), 236; Aslan, Akyol Aslan ve Kiraz (n 59), 1001, 1017; Atalı, Ermenek ve Erdoğan (n 38), 337; Arslan ve diğerleri (n 1), 305-306; Özekes ve Bulut (n 65), 706; Görgün, Börü ve Kodakoğlu (n 42), 244. Hukukî yarar dava şartının süre verilmek suretiyle tamamlattırılabilir bir dava şartı olmadığı hususunda bkz Pekcanitez (n 42) , 948-949, 1040; Pekcanitez, Atalay ve Özekes (n 1), 216-217; Hanağası (n 17), 323.

⁷² Yılmaz (n 51), 2384.

⁷³ Cenk Akil, 'Belirli Alacağın Belirsiz Alacak Davasına Konu Edilmesi Durumunda Mahkeme Ne Tür Bir Karar Vermelidir?' (2017) 14 [2] YÜHFD 195, 202-207. Yazar, davayı aydınlatma ödevi gereği davacıya süre vererek dava konusu meblağın belirlenmesinin sağlanmasını ve şayet verilen sürede belirlenmemesi durumunda davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi gerektiğini ifade etmektedir [Akil (n 73), 207].

olarak nitelendirilmesi, aksi durumda yani örtülü bir kısmî dava mevcut değilse bir ara kararlar açılan davayı bir tam eda davası olarak nitelendirip görmeye devam etmesi gerektiğini belirtmektedir.⁷⁴ Mahkemenin davayı usulden reddetmemesi gerektiğini belirten bir diğer görüş ise dava dilekçesindeki eksikliklerin giderilmesine dair HMK'nin 119. maddesi ile dava şartı eksikliklerinin giderilmesine dair HMK'nin 115. madde çerçevesinde davacıya talebini belirli hale getirmesi için süre verilmesi gerektiğini ifade etmektedir.⁷⁵

III. AYM KARARINA DAİR DEĞERLENDİRMELERİMİZ

A. Bireysel Başvuru Yoluyla İçtihatları Birleştirmeye Yönelme Fonksiyonu Bakımından

1. Belirsiz Alacak Davasında İçtihat Farklılıklarına Bakış

Kanun koyucu, belirsiz alacak davasına konu kılınabilecek alacakları sınırlandırmayı amaçlamış ve buna uygun olarak HMK'nin 107. maddesinin ilk fıkrasında bu sınırı "*Davanın açıldığı tarihte alacağın miktarını yahut değerini tam ve kesin olarak belirleyebilmesinin kendisinden beklenemeyeceği veya bunun imkânsız olduğu hâllerde, alacaklı...belirsiz alacak davası açabilir*" şeklinde belirtmiştir.⁷⁶ Kanunda hangi hallerin imkânsız veya davacıdan beklenemeyecek olduğu belirtilmemiş, bu husus öğreti ve uygulamaya bırakılmıştır.⁷⁷

Belirsiz alacak davasının HMK ile Türk hukukunda kabul edilmesinden bu yana hangi alacakların bu davaya konu edilebileceği yahut bu dava kapsamında olmamakla birlikte açılmış olan davada ne yönde karar verileceği meseleleri doktrinde tartışılan ve yargı kararlarında içtihat farklılıklarına neden olan konular arasında olmuştur.⁷⁸ Bu açıdan belirsiz alacak davası bakımından yakın zamanda bir içtihadı birleştirme kararına konu olan hususu belirtmek gerekir. Zira içtihadı birleştirme kararında bu davaya konu olabilecek alacaklar bakımından bir tasnif yapıp yapılamayacağı hususu özellikle işçilik alacakları bakımından ele alınmıştır. Yargıtay İBGK kararında bu alacak kategorisi gündeme gelmiş; işçilik alacaklarının belirsiz alacak davasına konu olup olamayacağı hususunda objektif, soyut ve her defasında geçerli şekilde bir kuraldan bahsedilemeyeceği belirtilmiştir.⁷⁹ Dolayısıyla bu kararda işçilik alacaklarının belirsiz

⁷⁴ Tanrıver (n 28), 644-645; Kuru (n 58), 438.

⁷⁵ Budak ve Karademir (n 62), 140-141. Alacağın miktar veya değerinin belirlenmesinin mümkün olduğu hallerde davacıya davasını kısmî veya tam eda davasına çevirmesi için süre vermenin kanunun amacıyla bağdaşan en uygun çözüm şekli olduğu belirtilmektedir (Budak (n 58), 65).

⁷⁶ HMK'nin kısmî dava ve belirsiz alacak davasına ilişkin düzenlemelerine bakıldığında belirsiz alacak davasının açılabilmesinin kısmî davaya nazaran daha katı koşullara bağlandığı ve uygulama alanının sınırlı tutulmak istendiğine işaret edilmektedir (Tanrıver (n 28), 651).

⁷⁷ Pekcanitez, Atalay ve Özkes (n 1), 229.

⁷⁸ Doktrinde belirsiz alacak davasının HMK kabulünden beri ortaya çıkan ve çözümlenemeyen bu iki temel sorununu ele alan ve bu hususu "hukuk karmaşası" olarak ele alan çalışmaya ilişkin bkz Yılmaz (n 51), 704.

⁷⁹ "...İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulunda yapılan görüşmeler sonucunda, işçilik alacaklarının çok değişik tür ve nitelikte uyumsuzluk olarak mahkemeler önüne gelebileceği, aynı tür ve nitelikteki işçilik alacaklarında dahi her defasında alacağın belirli veya belirsiz olmasından söz edilmesinin mümkün olmadığı, her bir somut olayın özelliğine göre mahkemelerin alacağın belirli mi yoksa belirsiz alacak mı olduğunu tespit

alacak davasına konu edilip edilemeyeceği hususunda somut olaya göre bir değişkenlik söz konusu olduğu ve nihayet işçi alacaklarının toptan yahut bir kısmının (ücret, kıdem tazminatı, ihbar tazminatı gibi) tasnifi suretiyle içtihatların birleştirilemeyeceğine karar verilmiştir⁸⁰. Ancak tartışmaların sadece bu alacak kategorisi ile sınırlı olmadığına dikkat çekmek amacıyla örneğin manevî tazminat taleplerinin belirsiz alacak davasına konu olup olamayacağı hususunda da tartışmaların söz konusu olduğunu ve bu alacaklar bakımından da yargı kararlarında farklılıklar bulunduğunu belirtmek gerekir.⁸¹

Belirsiz alacak davasında yaşanan tartışmalar ve içtihat farklılıkları yukarıda ifade ettiğimiz alanlarla sınırlı değildir. Zira talep konusu kılınan alacağın dava tarihinde miktar yahut değerinin tam ve kesin olarak belirlenebilmesi mümkün iken yani belirsiz alacak davası açılabilme koşulu sağlanmayıp da bu davaya konu edilmişse ne yönde karar verilmesi gerektiği hususunda da içtihat farklılıkları söz konusudur.⁸² Öyle ki sırf AYM kararından sonraki uygulamaya bile bakıldığında yargı kararlarında bir birlikten söz etmenin mümkün olmadığı söylenebilir. Nitekim Yargıtay HGK ve dairelerin AYM'nin kararı istikametinde görüş belirttiği kararlar⁸³ mevcut olduğu gibi güncel tarihli başka kararlarda bunun aksi olarak hukukî

---

etmeleri gerektiği, alacağın türü itibarıyla bir alacağın belirli veya belirsiz alacak olduğundan söz edilemeyeceği, bu hususta yapılacak içtihadı birleştirmenin, içtihadı birleştirme kararlarının soyut, genel ve her defasında geçerli normatif yapısıyla bağdaşmadığı gerekçeleriyle içtihadı birleştirmeye gerek olmadığına, 15.12.2017 tarihinde oy birliğiyle karar verilmiştir...” Y İBBGK, E 2016/6, K 2017/5, T 15.12.2017 (Lexpera).

⁸⁰ “...İşçilik alacakları bakımından da, belirtilen kıstaslar doğrultusunda, talep edilen alacağın niteliği, hesaplanma şekli, alacağın miktarının münhasıran işveren kayıtlarına dayalı olarak tespit edilip edilmediği, alacağın miktarını tam ve kesin olarak belirleyebilmesinin davacıdan beklenip beklenemeyeceği, talep edilen alacak toplu iş sözleşmesinden kaynaklanmakta ise düzenlemenin niteliği ve objektif olarak belirlenebilmesinin mümkün olup olmadığı gibi ve buna benzer hususlar gözetilerek somut uyuşmazlığın koşullarına göre değerlendirme yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır...” Y İBBGK, E 2016/6, K 2017/5, T 15.12.2017 (Lexpera).

⁸¹ Bu husustaki tartışmalar ve örnek yargı kararları için bkz Basım (n 53), 2709-2719.

⁸² Bu husustaki farklı yargı kararları için bkz Yılmaz (n 51), 719.

⁸³ Yargıtay HGK, bir kararında “...Yukarıdaki açıklamalar ışığında alacak belirli olmasına rağmen belirsiz alacak davasına konu edilmesi durumunda ne yapılması gerektiği konusuna dönecek olursak; şartları bulunmamasına başka bir anlatımla talep edilecek alacak miktarının davanın açıldığı anda tam ve kesin bir biçimde belirlenmesinin mümkün olmasına rağmen belirsiz alacak davası şeklinde açılan dava, hukuki yarar, yani dava şartı yokluğu nedeni ile usulden hemen reddedilmemelidir. Zira bir miktar belirtilmek sureti ile açılan belirsiz alacak davası da alacak ister belirli ister belirsiz olsun bir eda davasıdır ve eda davalarında hukuki yarar var kabul edilir. Öte yandan davacının dava açmaktan başka bir yolla alacağına kavuşması mümkün olmayıp bir mahkeme kararına muhtaç ise dava açmakta hukuki yararının bulunduğu tartışmasızdır. Başka bir anlatımla alacağın belirli veya belirsiz olması başlangıçta var olan hukuki yararı ortadan kaldırmaz...davacı davasının belirsiz alacak davası olduğunu mahkemeye bildirmiş olmakla birlikte belirsiz alacak davasının koşulları bulunmuyor ve fakat kısmi dava açılabilmesi mümkün ise, bu durumda, mahkemece, açılmış olan dava, doğrudan bir ara kararıyla bir kısmi dava olarak nitelendirilmek suretiyle görülüp karara bağlanmalıdır...Davanın belirsiz alacak davası olarak açılmasına rağmen alacakların belirli olduğu sonucuna ulaşıldığından somut olayda belirsiz alacak davasının koşulları bulunmamakta ise de, alacaklarının ödenmediğini iddia eden davacının, mevcut yasal düzenlemeler karşısında dava açmaktan başka bir yolla alacağına kavuşma imkânı olmayıp, bir mahkeme kararına ihtiyaç bulunması karşısında eldeki davayı açmakta hukuki yararının bulunmadığını söylemek mümkün değildir. Başka bir anlatımla alacağı olduğunu iddia eden davacının alacağının tahsili amacı ile ister kısmi, ister tam eda veya belirsiz alacak davası açmasında her

yarar yokluğundan davanın reddedilmesi gerektiği yönünde kararlara da rastlanmaktadır.⁸⁴ Nihayet belirsiz alacak davası bakımından yargı kararlarındaki görüş farklılıklarının kemikleştiği doktrinde de ifade edilmektedir.⁸⁵ Bu hususta konuyla ilgili var olan içtihat farklılıklarının hukukî güvenliği zedelediği ve içtihatların birleştirilmesine karar verilmesi gerektiği kanaatindeyiz.⁸⁶ Zira farklı kararların varlığı halinde hangi içtihadı göre karar verilebileceği yönündeki tereddüdün belirsizlik ve sürpriz kararların verilebilmesi ihtimalini

---

zaman hukuki yararı vardır. Zira davacı davalıdan olan alacağını istemektedir. Alacağın tartışmasız veya belirli olması hâlinde kısmi dava açılmayacağına ilişkin HMK'nin 109. maddesinin ikinci fıkrasının yürürlükten kaldırılmış olmasından, yeni düzenleme ile dava açılırken, talep konusunun kalan kısmından açıkça feragat edilmiş olması hâli dışında, kısmi dava açılmasında, talep konusunun geri kalan kısmından feragat edildiği anlamına gelmeyeceğinin belirtilmiş olmasından dolayı belirli alacaklar için de artık kısmi dava açılması mümkün hâle geldiğine ve davacının alacaklarının bir kısmını dava ettiğinin dava dilekçesi içeriğinden anlaşılmasına başka bir anlatımla davanın kısmi dava olarak görülmesi için gerekli koşulların somut olayda bulunmasına göre, mahkemece dava hukuki yarar yokluğundan reddedilmeyerek bir ara kararı ile kısmi dava olarak görülüp sonuçlandırılmalıdır. Bu yöndeki kabulün Anayasa'nın 141. ve 6100 Sayılı HMK'nin 30. maddelerinde düzenlenen davaların en az giderle ve mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını öngören "usul ekonomisi" ilkesine de uygun olacağı, Anayasa ve uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınan hak arama özgürlüğüne ve mahkemeye erişim hakkına da hizmet edeceği açıktır..." şeklinde AYM'nin kararıyla aynı yönde görüş belirtmiştir [Y HGK, E 2019/17-853, K 2020/907, T 17.11.2020 (Lexpera)]. Yargıtay HGK ile aynı yöndeki karar örnekler için bkz Y 11 HD, E 2020/8201, K 2022/3819, T 12.05.2022; Y 11 HD, E 2021/4318, K 2022/5118, T 21.06.2022; Y 3 HD, E 2022/1240, K 2022/2308, T 15.3.2022; Y 3 HD, E 2022/2159, K 2022/5064, T 25.05.2022; Y 10 HD, E 2021/6196, K 2022/5439, T 12.04.2022; Y 10 HD, E 2021/6196, K 2022/5439, T 12.04.2022; Y 11 HD, E 2020/8201, K 2022/3819, T 12.5.2022; Y 12 HD, E 2023/2556, K 2023/2571, T 12.04.2023 (Lexpera).

⁸⁴ "...Bu noktada şu da açıklığa kavuşturulmalıdır ki, şartları bulunmadığı halde dava dilekçesinde davanın belirsiz alacak davası olarak açıldığı durumda davacıya herhangi bir süre verilmeden hukuki yarar yokluğundan davanın reddi yoluna gidilmelidir. Çünkü, alacağın belirlenebilmesi mümkün iken, böyle bir davanın açılmasına Kanun izin vermemiştir. Böyle bir durumda, belirsiz alacak davası açmakta hukuki yarar yokluğundan dava reddedilmeli, ek bir süre verilmemelidir. Zira, burada talep açıktır, bu sebeple 6100 sayılı Kanun'un 119/1-ğ. maddesinin uygulanarak süre verilmesi mümkün değildir; aslında açılmaması gerektiği halde belirsiz alacak davası açılmış olduğundan, bu konudaki eksiklik de süre verilerek tamamlanamayacağından, dava hukuki yarar yokluğundan reddedilmelidir. Buradaki hukuki yarar, sonradan tamamlanacak nitelikte bir hukuki yarar değildir. Çünkü dava açıldığında o sırada mevcut olmayan hukuki yarar, bunun da açıkça mahkemece bilindiği bir durumda, tamamlanacak bir hukuki yarar değildir. Aksinin kabulü, aslında açık olan talep sonucunun süre verilerek davacı tarafından değiştirilmesi ve bulunmayan hukuki yararın sağlanması için davacıya ek imkan sağlanması anlamına gelecektir ki, buna usul bakımından imkan yoktur, böyle bir durum taraflar arasındaki eşitlik ilkesine de aykırı olacaktır..." [HGK, E 2021/916, K 2023/108, T 22.02.2023 (Lexpera)]. Aynı yöndeki Yargıtay kararları için bkz Y 9 HD, E 2022/6872, K 2022/17896, T 27.12.2022; Y 11 HD, E 2020/686, K 2022/250, T 13.01.2022; Y 9 HD, E 2023/3388, K 2023/6422, T 02.05.2023; Y 9 HD, E 2022/7270, K 2023/4106, T 20.03.2023; Y 11 HD, E 2021/9149, K 2023/203, T 12.01.2023; Y 11 HD, E 2020/686, K 2022/250, T 13.01.2022; Y 12 HD, E 2022/85, K 2022/2859, T 08.03.2022 (Lexpera).

⁸⁵ Yılmaz (n 51), 724.

⁸⁶ HMK'nin 107. maddesinin ilk fıkrası kapsamındaki hallerin somut olayın koşullarına göre değişkenlik arz edeceği Y İBKG kararında kabul edilmiş ve içtihatların birleştirilmesine yer olmadığına karar verilmiştir. Ancak koşulları oluşmadan açılacak belirsiz alacak davasında verilecek kararın (alacağın belirli olup olmadığı hususundaki değerlendirmeden sonra) somut olayın özelliklerine göre değişkenlik arz edecek bir durumu haiz olmadığı açıktır.

ortaya çıkaracaktır.⁸⁷ Bu açıdan içtihat farklılıklarının giderilmemiş olmasının başlı başına hukukî güvenlik ilkesinin ihlali teşkil ettiği belirtilmektedir.⁸⁸ Çünkü benzer uyuşmazlıklarda benzeri hukukî sonuçlara ulaşılması kanun önünde eşitlik ilkesinin bir gereği olup bu gerekliliğe aykırı bir şekilde hukuk normunun yorumu ve uygulamasındaki süregelen farklılık, normun sahip olması gereken öngörülebilirliği ortadan kaldırmakta ve bu problemin esasen içtihat birliğini sağlayacak mekanizmanın işletilmemesinden kaynaklandığı ifade edilmektedir.⁸⁹

Belirsiz alacak davasına ilişkin yukarıda temas ettiğimiz sorunlar çerçevesinde doktrinde belirsiz alacak davasına dair kanunî düzenlemede değişikliğe gidilmesi önerilmiştir. Nitekim yargı kararlarındaki farklılığa “karar karmaşası” şeklinde dikkat çeken *Yılmaz*, kanun koyucunun adalette yaşanan istisnâ nitelikteki bir sorunu çözmek amacıyla kabul ettiği ve fakat uygulanmasında amacından saparak özellikle benzer olaylarda zıt kararlar verilmesi yüzünden hukukî güvenliğin zedelendiği bu uygulama pratiğine dikkat çekerek hukukî güvenliğin daha çok zedelenmemesini teminen belirsiz alacak davasına ilişkin HMK’nin 107. maddesindeki düzenlemenin kanundan çıkarılmasını önermektedir.⁹⁰ Bundan farklı olarak başka bir görüş ise belirsiz alacak davasına ilişkin düzenlemenin yürürlükten kaldırılması ve zarar miktarının belirlenmesinin gerçekten mümkün olmadığı istisnâ hâllerle sınırlı olarak açılacak kısmî davanın tüm alacak bakımından zamanaşımını keseceğinin kabul edilmesinin taraflar açısından hakkaniyete daha uygun sonuçlar ortaya çıkaracağını ifade etmektedir.⁹¹

2. Bireysel Başvuruda İncelemenin Konusuna Dair Değerlendirme

İsmail Avcı bireysel başvurusunda AYM, belirli bir alacak için belirsiz alacak davası açılmış olması halinde mahkemenin anılan eksikliği hukukî yarar yokluğu olarak

---

⁸⁷ Hakan Pekcanitez, ‘Yargıtay Yönünden Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Değerlendirilmesi’ (2019) 144 TBBD 383, 386.

⁸⁸ Ermenek (n 3), 47. “...Yukarıda değinildiği üzere bir hukuk sisteminde çeşitli sebeplerle yargı içtihatlarında farklılıkların oluşabilmesi doğaldır. Esas itibarıyla hukuk kurallarını yorumlama ve uygulama yetkisine sahip olan derece mahkemelerinin içtihat değişikliğine gitmiş olması da -bunu yeterince gerekçelendirdikleri sürece- tek başına adil yargılanma hakkının ihlali olarak kabul edilemez. Ancak bu yargısal içtihat farklılıklarının hukuk güvenliği ve hukuki belirlilik ilkelerini zedelememesi için en önemli görev yüksek mahkemelere düşmektedir. Yüksek mahkemeler, yargı sistemine olan güveni sağlamak amacıyla aynı yargı koluna dâhil mahkemeler arasındaki derin ve süregelen içtihat farklılıklarını ortadan kaldıracabilecek nitelikteki mekanizmaları çalıştırarak söz konusu içtihat farklılıklarını ortadan kaldırmalıdır. Yargılamanın hakkaniyeti bağlamında hukuk devleti ile hukuk güvenliği ilkelerine uyulduğundan söz edilebilmesi için öncelikli olan, ilgili yargısal süreçte oluşabilecek içtihat farklılığının giderilmesidir...” Nuran Erdoğan, B No 2018/36613, (AYM, 17.11.2021), § 53.

⁸⁹ Yunus Emre Yılmazoğlu, ‘İçtihat Farklılıklarının Temel Hak ve Özgürlükler Yönünden Değerlendirilmesi’ (2019) 7 [13] Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi 551, 556; Ali Güzel, ‘İçtihat Uyuşmazlığı Nedeniyle Adil Yargılanma Hakkının İhlali’ (2023) 3 [78] Çalışma ve Toplum Dergisi 1993, 1994.

⁹⁰ Yılmaz (n 51), 722, 724. Doktrinde belirsiz alacak davasına dair HMK hükümlerinin uygulamada tartışma yaratan konularda daha açık ve belirli düzenlemelerin yapılmasının faydalı olacağı belirtilmiştir [Mustafa Göksu, ‘Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Tadili İhtiyacı ve Bu Konudaki Tasarı Taslağının Değerlendirilmesi’ (2017) 8 [32] TAAD 61, 77].

⁹¹ Budak ve Karaaslan (n 59), 25.

yorumlamasını hatalı bulmuş ve HMK'nin 109. maddesinin ilk fıkrasındaki eksiklik halinde davacıya süre verilmeksizin usulden ret kararı verilmesini ölçülülük ilkesine aykırı olarak değerlendirmiştir. AYM'nin hukukî yarar dava şartı yokluğundan usulden ret kararı verilmesi hususunda mahkemeye erişim hakkı bağlamında inceleme yaparken HMK'deki düzenlemeler çerçevesinde bir "yorum" yaptığı görülmektedir. AYM'nin bireysel başvuru yoluyla mahkeme kararlarındaki hukukî hataları yahut kanunun yorumundaki ve uygulanmasındaki olası hataları incelemesi beklenmez.⁹² Yani bu başvuru üzerine ne mahkemenin somut olaydaki kanunu uygulaması incelenir ne de bu konuda bir karar verilir.⁹³ Özellikle kanunun uygulanması hususunda bir içtihat farklılığı oluştuğunda AYM'nin bireysel başvuruyu incelerken derece mahkemelerince benimsenen yorumlardan birine üstünlük tanınması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmamaktadır.

AYM, İsmail Avcı bireysel başvurusunda salt alacağın belirli olup olmadığı hususunun kanun yolu denetiminde gözetilmesi gereken bir husus olduğunu belirtmekle birlikte koşulları oluşmadan açılan belirsiz alacak davasında mahkemece verilen karar hususunda kanımızca kanun yolu denetimine konu olabilecek bir hususu incelemiştir. Doktrinde de AYM'nin bu kararındaki tespitlerin bireysel başvuru yolunun inceleme kapsamını aşan tespitler olduğu ve alelâde kanun hükümlerinin yorumlanmasından ibaret olduğu ifade edilmiştir.⁹⁴ AYM'nin bu

⁹² Deren-Yıldırım (n 7), 486. Nitekim bu hususa AYM "...Hukuk kurallarının ne şekilde yorumlanacağı ve birden fazla biçimde yorumlanmasının mümkün olduğu durumlarda bunlardan hangisinin benimseneceği, derece mahkemelerinin yetkisinde olan bir husustur. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda, derece mahkemelerince benimsenen yorumlardan birine üstünlük tanınması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Anayasa Mahkemesinin kanunilik ilkesi bağlamındaki görevi, hukuk kurallarının birden fazla yorumunun hukuki belirlilik ve öngörülebilirliği etkileyip etkilemediğini tespit etmektir. Bu itibarla, tartışılması gereken husus, anılan istisna hükmünün farklı Dairelerce farklı biçimlerde yorumlanmasının belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerini zedeleyip zedelediğidir..." şeklinde değerlendirmiştir [Mehmet Arif Madenci, B No 2014/13916, (AYM, 12.01.2017) § 81.

⁹³ Pekcanitez (n 1), 284.

⁹⁴ Alpaslan (n 3), 561-562, dpn.2324; 393, dpn.1573. Benzer yönde bkz Atalı, Ermenek ve Erdoğan (n 38), 338-339. Nitekim Yargıtay'ın bir kararına konu olan olayda belirli bir alacak için belirsiz alacak davası açılması üzerine ilk derece mahkeme mahkemesinin verdiği hukukî yararın yokluğu nedeniyle usulden ret kararına karşı istinaf başvurusunun esastan reddi kararı temyiz başvurusunun konusu olmuş ve bu karar onanmıştır. Anılan kararda Yargıtay dairesinin AYM'nin verdiği karara dair "...Anayasa Mahkemesinin İsmail Avcı, Başvuru No:2019/12190, 22.02.2022 tarihli kararında ise başvuruçunun şartları oluşmadan açtığı belirsiz alacak davasının dava şartı yokluğundan reddedilmesinin -usul hukukundaki imkânlar gözetildiğinde- başvurulabilecek son çare olmadığı, davanın hukukî yarar yokluğundan reddi suretiyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır...Bununla birlikte öncelikle ifade etmek gerekir ki belirtilen usul kurallarının yorumlanması derece mahkemelerinin ve içtihat mahkemesi olan Yargıtayın görev alanına girmektedir. Çünkü bireysel başvuru, Anayasa Mahkemesinin bir temel hak ihlali iddiasını sadece Anayasa ve temel haklar açısından incelemesine olanak sağlayan bir hukukî çaredir. Anayasa'nın 148 inci maddesinin dördüncü fıkrasında ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 49 uncu maddesinin altıncı fıkrasında belirtildiği üzere, kanun yolu denetiminde gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz. Bu nedenle bir yargılamada usul meseleleri hakkında karar verilmesi, maddi vakıaların ortaya konması ve değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve somut uyumsuzluğa uygulanması Anayasa Mahkemesinin yetkisi dışında kalmaktadır. Anayasa Mahkemesinin İsmail Avcı başvurusuna ilişkin kararında yaptığı değerlendirmeler, esasen münhasıran kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlar olup bireysel başvuru yolunda riayet edilmesi gereken inceleme kapsamında değildir (Mehmet Emin Alpaslan, Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru ve Kararların Medenî Usûl Hukukuna

konudaki bireysel başvuru kararlarında ise, önceki kararlarının aksine,⁹⁵ içtihat farklılıklarına dikkat çekmediği görülmektedir. AYM'nin İsmail Avcı bireysel başvuru kararıyla inceleme kapsamını ve bireysel başvuru yolunun amacını aşar şekilde bir uygulama başlatıp benzer başvurularda bu karara atıf suretiyle uygulamasını sürdürmemesi gerektiği şeklindeki görüş haklı olmakla birlikte;⁹⁶ kanımızca AYM'nin bu kararlarda mezkûr içtihat farklılıklarına dikkat

---

Etkileri, İstanbul, 2022, s.389 vd. ve özellikle s.393, dn.1573). Anayasa Mahkemesi kararları hüküm fıkrası ve gerekçesi dâhil olmak üzere bağlayıcı olmakla birlikte, bu özel bağlayıcı etki sınırsız değildir. Anayasa Mahkemesi kararlarının özel bağlayıcı etkisi Anayasa'nın yorumlanması ve uygulanmasına ilişkin meselelerle sınırlı olup bu etki, münhasıran kanun yolunda gözetilmesi gereken alelade kanun hükümlerinin yorumlanması bakımından geçerli değildir. Zira Anayasa Mahkemesi, genel yetkili en üst derece mahkemesi olmayıp özel bir mahkemedir ve vazifesi de anayasa hukuku meseleleri ile sınırlıdır. Bu nedenle yukarıda ifade edildiği üzere, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru incelemesinin kapsamını aşan, alelade kanun hükümlerinin uygulanmasına ilişkin olan ve münhasıran kanun yolunda gözetilmesi gereken söz konusu değerlendirmelerin bağlayıcı etkisinden söz edilemez. Usul hukuku kuralları çerçevesinde kabulü mümkün görünmeyen söz konusu değerlendirmeler, Yargıtay ve derece mahkemeleri bakımından Anayasa'nın 153 üncü maddesinin altıncı fıkrasında öngörülen bağlayıcılıktan istifade edemez. Hatta belirsiz alacak davasının niteliğiyle bağdaşmayan bu değerlendirmelerin Yargıtay ve derece mahkemelerince kabulü, mevzuatın açıklığı karşısında kanuna aykırı ve hatta keyfî bir uygulama dahi oluşturabilecektir (Alpaslan, s.561-562, dn.2324). Anayasa Mahkemesi kararlarına bahşedilen bu özel bağlayıcı etkinin gücü ve önemi, bireysel başvuru yolu incelemesinin kapsamının aşılmasına azami hassasiyet gösterilmesini de gerektirmektedir. Zira Anayasa Mahkemesinin; yetkili olmadığı, sadece derece mahkemelerinin yetkisine giren ve münhasıran kanun yolunda incelenebilecek olan bir konuda karar vermesi, derece mahkemelerinin yetki alanlarına müdahale teşkil edeceği gibi kanunların kanun koyucunun öngörmediği bir şekilde uygulanmaya başlanması tehlikesini de beraberinde getirecektir (Alpaslan, s.393). Kaldı ki belirsiz alacak davasında aranan hukuki yararın mevcut olup olmadığı ile şartları bulunmadığı hâlde belirsiz alacak davası olarak açılan bir davada 6100 sayılı Kanun'un 31, 115 ve 119 uncu maddelerinin uygulanması gerektiğine ilişkin Anayasa Mahkemesince yapılan yorumlar, aşağıda açıklanacağı üzere sözü edilen düzenlemelere uygun düşmemektedir...Bu açıklamalar karşısında Anayasa Mahkemesinin İsmail Avcı başvurusuna ilişkin kararında yer alan...şeklindeki değerlendirmelerine katılmak mümkün değildir. Anayasa Mahkemesinin belirsiz alacak davasına özgü özel hukuki yararı dikkate almadan, salt eda davası niteliğinden hareketle, belirsiz alacak davası açan kişinin hukuki yararının bulunduğuna yönelik değerlendirmesi davanın türüne uygun düşmemektedir. Çünkü belirsiz alacak davası, eda davası olmakla birlikte ayrı bir dava türü olarak kabul edilmiştir..." şeklinde bir değerlendirmede bulunulmuştur [Y 9. HD, E 2022/6872, K 2022/17896, T 27.12.2022 (Lexpera)].

⁹⁵ "...Yargıtay daireleri arasındaki derin ve süregelen içtihat farkının faaliyete giren istinaf mahkemesi niteliğindeki BAM daireleri arasında da sürdürüldüğü saptanmıştır...Yargıtay daireleri ve BAM vermiş oldukları birbirine zıt kararlarda vardıkları sonuca hangi nedenle ulaşıldığını başvuru ve üçüncü kişiler tarafından objektif olarak anlaşılmasına imkân verecek yeterli gerekçeler sunmaktadır. Somut olaya konu sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı çalışanlarının ilave tediye alacağına hak kazanıp kazanmayacağı hususunda yedi yıldan beri süren içtihat farklılığının derinleşmiş ve sürekli bir nitelik kazanmış olması, Dairelerin ve buna bağlı olarak alt dereceli mahkemelerin vardıkları sonucun davaların somut özelliğinden kaynaklanmaması ve hukuki belirsizliğe yol açan bu durumun ortadan kaldırılmasını sağlayacak içtihatı birleştirme kararı gibi elverişli bir mekanizma bulunmasına rağmen bunun işletilmemesi neticesinde uyuşmazlığın çözümünde görev alan Daire ve Kurula göre farklı ve birbiriyle çelişkili kararlar ortaya çıkmıştır. Başka bir anlatımla derin ve süregelen farklılıkları ortadan kaldırmaya elverişli bir mekanizma niteliğindeki içtihadın birleştirilmesi yolunun işletilmemesi nedeniyle varılan sonucun başvuru için öngörülemeyen olduğu ve bu hususun hükümden bağımsız olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır. Açıklanan gerekçelerle başvuru Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir..." Yasemin Bodur, B No 2017/29896, (AYM, 25.12.2018), § 50-53. Aynı yönde bkz Mesut Demir ve diğerleri, B No 2020/16709, (AYM, 16.03.2023); Mehmet Arif Madenci, B No 2014/13916, (AYM, 12.01.2017) § 81.

⁹⁶ Bu yönde bkz Alpaslan (n 3), 757.

çekmesi, yargı mercilerini içtihatları birleştirmeye yöneltmesi ve nihayet var olan içtihat farklılıkları sebebiyle başvuru hakkının adil yargılanma hakkının ihlâl edilip edilmediği yönünde inceleme yapması gerekirdi.⁹⁷ Esasında yeni kabul edilmiş bir kanunun yorumlanmasında olduğu gibi bazı hâllerde içtihadın istikrarlı hâle gelmesinin belirli bir zamanı gerektirdiği açıktır,⁹⁸ bu durumlarda somut hükmün yargı organlarınca farklı biçimlerde yorumlanması hukukun doğası gereğidir.⁹⁹ Ancak şartları oluşmadan açılan belirsiz alacak davası konusunda HMK'nin kabul edildiği tarihten beri bir içtihat birliğinden söz etmek mümkün değildir. Bu bağlamda AYM'nin somut başvuruda da bu konuda içtihat farklılıkları bulunduğu dikkat çekerek adil yargılanma hakkının bir unsuru olarak hakkaniyete uygun yargılama hakkı çerçevesinde bir incelemeyi öncelikle yapması kanımızca daha uygun olurdu.

B. AYM'nin HMK'nin 107. Maddesinin İlk Fıkrasındaki Şarta Yaklaşımı Bakımından

1. İlgili Hükümde Öngörülen Şart Dava Dilekçesinin İçeriği (Unsuruları) ile Bağdaştırılabilir mi?

AYM; İsmail Avcı bireysel başvuru kararında HMK'nin 107. maddesinin ilk fıkrasındaki hükümde öngörülen sınırlamayı salt “dava dilekçesinin usûlî bir şartı” olarak değerlendirip hukukî yararı bundan ayrı tutmaktadır.¹⁰⁰ Öte yandan AYM, HMK'nin 107.

⁹⁷ AYM bireysel başvuru sonucu verilen kararların yargı mercilerine etkilerinden içtihatları birleştirmeye yöneltme fonksiyonuna dair ayrıca bkz Alpaslan (n 3), 749-755. İctihatların birleştirilmesi hususunda ayrıca bkz Pekcanitez (n 87), 383-419. “...Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarında da belirtildiği üzere, ilgili mevzuatın ilk defa yorumlanmasında bölgesel ve görevsel yetkilere sahip mahkemeler arasında farklılıklar oluşması doğaldır. Diğer bir deyişle değişik yargı kademelerinde görev alan hâkimlerin tamamının ilk defa uygulanan bir kuralı aynı şekilde yorumlamaları mümkün olmayabilir. Ancak böylesi bir durumda mahkemelerin uygulamaları arasındaki uyumu ve içtihat birliğini sağlamaya yönelik mekanizmalar önem taşımaktadır (AYM İslam Şahin, B No: 2014/7280, 21/1/2016, § 54; AYM Uğur Çelik, B No: 2015/20244, 15/6/2016, § 53). Yüksek mahkemelerin oynaması gereken rol tam da yargı kararlarında doğabilecek içtihat farklılıklarına bir çözüm getirmektir. Bununla birlikte yeni kabul edilmiş bir yasanın yorumlanmasında olduğu gibi bazı hâllerde içtihadın müstekar hâle gelmesinin belirli bir zamanı gerektirdiği açıktır (Türkan Bal [GK], B No: 2013/6932, 6/1/2015, § 56)...” Mehmet Arif Madenci, B No. 2014/13916, (AYM, 12.01.2017) § 81.

⁹⁸ Türkan Bal, B No 2013/6932, (AYM, 06.01.2015), § 56; Kenan Kalkan, B No 2018/36174, (AYM, 15.02.2023), § 29.

⁹⁹ Pekcanitez (n 87), 386.

¹⁰⁰ “...Kuşkusuz belirsiz alacak davasının açılma şartlarının katı olması sebebiyle bu koşulları sağlamayan alacağın belirsiz alacak davasına konu edilmesinin usul hukuku bakımından mümkün olmadığı söylenebilir. Ancak belirlenemezlik şartını taşımayan bir alacağın belirsiz alacak davasına konu edilemeyecek olması ile hukuki yarar meselesi farklı şeylerdir. İlki dava dilekçesinin usul hükümlerine uygun olarak düzenlenmesiyle ilgiliyken ikincisi daha çok davanın sonucundan elde edilecek menfaatle ilgilidir. Hukuki yararın varlığı davada verilecek muhtemel hükmün davacının hukuk alemine olumlu manada bir katkı sağlayıp sağlamayacağıyla test edilir. Belirlenebilir olan alacakların da ödenmesine hükmedilmesinde alacaklının hukuki yararının bulunduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Belirlenebilir bir alacağın usul kurallarına uygun olmayan bir yöntemle açılması usul hukukuna aykırı olsa da bu durum alacağın hüküm altına alınmasında alacaklının menfaatinin bulunduğu hakikatini değiştirmez...” İsmail Avcı, B No 2019/12190, (AYM, 22.02.2022), §.52.

maddesinin ilk fıkrasını “dava dilekçesindeki usulî bir şart”¹⁰¹ olarak değerlendirmektedir. Yani mahkemeye göre dava açıldığı tarihte alacağın miktar yahut değer itibarıyla belirlenmesi mümkün iken belirsiz alacak davası açılması, dava dilekçesinin bir unsurunun sağlanmamış olması şeklinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Nihayet bu tür bir dava açılması halinde talep sonucunun eksik hale geleceği ve yöntemine uygun hale getirilmesi bakımından HMK’nin 119. maddesinin uygulama alanı bulacağı kabul edilmiştir.¹⁰²

Dava dilekçesinin unsurları bağlamındaki eksiklik (HMK m 119, 2) kavramının lafzen var olmanın zıddını ve nihayet dava dilekçesi unsurları özelinde mahkemeye yöneltilen hukukî himaye talebinin şekli unsurlarındaki noksanlığı ifade ettiği söylenmelidir. Nitekim doktrinde buradaki eksiklik kavramının “*bir unsurun hiç mevcut olmaması*” ya da “*hiç mevcut olmaması şeklinde kabul edilmesine yol açabilecek derecede noksan olması*” şeklinde anlaşılması gerektiği ifade edilmektedir.¹⁰³ Bu açıdan belirli bir alacak için de olsa geçici bir talep sonucu belirtilmekle açılan belirsiz alacak davasında dava dilekçesi HMK’nin 119. maddesindeki unsurları ve özelinde bir talep sonucunu ihtiva etmektedir. Davacının, belirsiz alacak davası açma hakkı bulunmadığı halde bu davayı açma hakkı olduğunu düşünerek dilekçesinde sadece geçici bir talep sonucuna yer vermiş olması, dilekçede talep sonucunun eksik olarak gösterildiği anlamına gelmez.¹⁰⁴ Bu bakımdan HMK’nin 109. maddesinin ilk fıkrasının “dava dilekçesinin bir usulî şartı” olarak kabul edilemeyeceği düşüncesindeyiz. Dolayısıyla belirli bir alacak davası için açılan belirsiz alacak davasında HMK’nin 119. maddesi anlamında bir eksiklik söz konusu olmadığından hükmün ikinci fıkrası gereği davacıya talebini belirlemesi için süre verilemez.¹⁰⁵ Bu anlamda AYM’nin dava şartlarını ve dava dilekçesinde bulunması gereken

¹⁰¹ Terminolojik olarak dava dilekçesinin usulî şartlarından anladığımız, HMK’nin dava dilekçesinde bulunması gereken hususları (unsurlar) ihtiva eden dava dilekçesinin içeriğine dair 119. maddesidir. Dava dilekçesinin içeriği ve dilekçede bulunması gereken unsurlar için ayrıca bkz. Muhammet Özkes, ‘HMK Bakımından Dava Dilekçesinde Eksiklik Halinde Yapılması Gereken İşlemler’ (2014) 16 [Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan Özel Sayı] DEÜHFD 263, 264 vd; Emre Kıyak, ‘Yargıtay Kararları Işığında Dava Dilekçesinde Yer Alan Unsurların Eksik Olması Halinde Uygulanacak Hükümler’ (2014) 22 [1] SÜHFD 127, 136 vd.

¹⁰² Nitekim bu sonuca AYM’nin anılan kararındaki “...Belirtilen hükümlerin usulüne aykırı olarak düzenlenen dava dilekçelerinin usulüne uygun hâle getirilmesi için hâkime güçlü yetkiler verdiği görülmüştür. Hâkime bu yetkilerin tanınmasının amacı davacının maddi hakkının birtakım şekil eksiklikleri sebebiyle usule feda edilmesinin önlenmesi ve bu suretle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkından yararlanmasının sağlanmasıdır. Dolayısıyla hatalı olarak belirsiz alacak davası biçiminde açıldığının düşünülmesi hâlinde davanın genel eda davası olduğu kabul edilerek başvurunun talep sonucunu netleştirmesi için başvurucuya süre verilmesinin davanın usulden reddi biçimindeki ağır bir müdahaleden kaçınılmasını sağlayacak bir araç olduğu görülmektedir. Daire, belirsiz alacak davasında talebin açık olması sebebiyle 6100 sayılı Kanun’un 119. maddesi uyarınca süre verilemeyeceğini kabul etmiş ise de davanın genel eda davası olarak kabulü hâlinde talep sonucunun eksik hâle geleceği açıktır. Yönteminde düzenlenmediği kabul edilen bir dava dilekçesinin düzeltilmesi ve yöntemine uygun hâle getirilmesi için süre verilmesi başvurunun mahkemeye erişim hakkından yararlanmasını güvence altına alacaktır...” ifadelerinden çıkarmak mümkündür. İsmail Avcı, B No 2019/12190, (AYM, 22.02.2022), §.70.

¹⁰³ Kıyak (n 101), 135; Aslan, Akyol Aslan ve Kiraz (n 59), 989.

¹⁰⁴ Aslan, Akyol Aslan ve Kiraz (n 59), 989-990.

¹⁰⁵ Aslan, Akyol Aslan ve Kiraz (n 59), 989. Aksi durumun hâkimin tarafa yol göstermesi niteliğinde olacağı yönünde bkz. Erdoğan (n 59), 71.

unsurları aynı potada eriterek “usule dair kurallar” olarak değerlendirmesine katılamamaktayız.¹⁰⁶ Nitekim bu düzenlemeler ayrı hüküm ve sonuçları bulunan müesseselere dayanmakta olup HMK’nin 107. maddesinin ilk fıkrasının hangi kapsamda değerlendirileceği sorusu AYM tarafından kanımızca isabetsiz olarak cevaplandırılmıştır.¹⁰⁷

2. İlgili Hükümün Dava Şartı Olarak Değerlendirilmesi Bakımından

HMK’nin 107. maddesinin ilk fıkrası gereği belirsiz alacak davasına dair öngörülen şartın hukukî niteliği hakkında yukarıda ifade edildiği gibi doktrinde bu şartın özel bir dava şartı niteliğinde olduğu yönünde bir görüş öne sürülmekte, öte yandan hâkim görüş ise bu şartı hukukî yarar dava şartı ile ilişkilendirmektedir.

Hukukî yarar, dava türüne özgü farklı görünümeler arz edebilecek bir dava hakkı sınırıdır. Dava konusu ve bu bağlamda talep sonucu hakkında hüküm almak isteyen davacının bu davayı açmakta hukukî yararı olup olmadığı talep sonucu ile açıkça ortaya konan dava türü çerçevesinde bir belirlemenin yapılmasını gerektirir. Bu bakımdan dava hakkının somut görünüm biçimlerinden her biri olarak dava türlerinin salt pedagojik bir tasnif olarak görülmemesi gerekir. Zira davaların sınıflandırılmasının hem teorik hem pratik sonuçlarından bahsetmek mümkün olup bu bağlamda her bir dava türü için geçerli olan ortak kurallar mevcuttur.¹⁰⁸ Davanın türü dava dilekçesindeki talep sonucundan anlaşılır,¹⁰⁹ bu bakımdan mahkemeden ne türde bir hukukî koruma istendiği açık bir şekilde talep sonucunda ortaya konduğu takdirde mahkemece dava türü belirlenebilecektir. Böylelikle talep sonucunun niteliğine yahut niceliğine göre davanın türünün ne olduğu anlaşılabilir.¹¹⁰

Davacının talep sonucundan dava türü tespit edilerek mahkemeden talep edilen hukukî

---

¹⁰⁶ “...Hâkime bu yetkilerin tanınmasının amacı davacının maddi hakkının birtakım şekil eksiklikleri sebebiyle usule feda edilmesinin önlenmesi ve bu suretle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkından yararlanmasının sağlanmasıdır. Dolayısıyla hatalı olarak belirsiz alacak davası biçiminde açıldığının düşünülmesi hâlinde davanın genel eda davası olduğu kabul edilerek başvurusunun talep sonucunu netleştirmesi için başvurucuya süre verilmesinin davanın usulden reddi biçimindeki ağır bir müdahaleden kaçınılmasını sağlayacak bir araç olduğu görülmektedir. Daire, belirsiz alacak davasında talebin açık olması sebebiyle 6100 sayılı Kanun’un 119. maddesi uyarınca süre verilemeyeceğini kabul etmiş ise de davanın genel eda davası olarak kabulü hâlinde talep sonucunun eksik hâle geleceği açıktır. Yönteminde düzenlenmediği kabul edilen bir dava dilekçesinin düzeltilmesi ve yöntemine uygun hâle getirilmesi için süre verilmesi başvurusunun mahkemeye erişim hakkından yararlanmasını güvence altına alacaktır...” İsmail Avcı, B No 2019/12190, (AYM, 22.02.2022), §.70.

¹⁰⁷ HMK’nin 107. maddesinin ilk fıkrasındaki koşula atfedilecek hukukî niteliğin 115. madde yahut 119. maddenin çerçevesi içinde değerlendirilmesi hususunda farklı sonuçlar söz konusudur. Örneğin ilgili maddelerde anılan eksiklik üzerine verilecek karar bağlamında bir farklılık söz konusu olup birinde davanın usulden reddine karar verilmekte iken diğerinde davanın açılmamış sayılması kararı verilmektedir. Yine dava dilekçesinin bir unsurunun eksikliği halinde hâkimin davacıya eksikliği tamamlattırması için vereceği süre HMK’nin 119. maddesinin ikinci fıkrası gereği bir haftalık kesin süre iken dava şartı noksanlığının giderilmesi mümkün olduğunda bunun tamamlanması için verilecek kesin süre HMK’nin 115. maddesinin ikinci fıkrasına göre hâkim tarafından belirlenebilecektir.

¹⁰⁸ Yılmaz (n 53), 83.

¹⁰⁹ Pekcanitez (n 53), 512; Özekes (n 101), 278.

¹¹⁰ Kıyak (n 101), 142.

himayenin türü, hüküm ve sonuçları bağlamında bu davayı açmada hukuken korunmaya değer bir menfaati olup olmadığı araştırılacaktır. Davacı dava dilekçesi ile talep sonucunu açık bir şekilde ortaya koyar, talep sonucunda dava türü açığa çıkar ve davacının davayı açmakta hukukî menfaatinin bulunup bulunmadığı dava türü de gözetilerek tespit edilir.¹¹¹ Yani mahkemenin bu hususta referans alınacak temel hareket noktası, davacı tarafından tercih edilip talep sonucunda açıkça ortaya konan dava türü bakımından davacının davayı açmakta hukuken korunmaya değer menfaatinin bulunup bulunmadığıdır. Dolayısıyla salt tespit davasında hukukî yararın kanunda özel olarak düzenlenmiş bulunması (HMK m 106, 2) diğer dava türlerinde hukukî yararın aranmayacağı anlamına gelmemektedir. Örneğin eda davasının bir türü olarak kısmî davaya dair HMK'nin 109. maddesinin ilga edilen ikinci fıkrasındaki kural da yürürlükte olduğu dönemde hukukî yararın bu davalar bakımından özel bir görünümü biçimindeydi.¹¹² Bu bakımdan doktrinde HMK'nin 107. maddesinin ilk fıkrasındaki hüküm ile kanun koyucunun belirsiz alacak davalarında hukukî yarardan ne anlaşılması gerektiğinin somut bir biçimde belirlemiş durumda olduğu ifade edilmektedir.¹¹³ Nihayet maddenin sevk amacına bakıldığında da alacağın miktar veya değerinin belirlenmesinin mümkün olmadığı yahut objektif olarak imkânsız olduğu hallerde bu davanın açılmasına cevaz verilmekte ve bunda hukuki yarar

---

¹¹¹ Doktrinde davanın türünün ne olduğuna davacının karar vermesi gerektiği ifade edilmektedir (Görgün, Börü ve Kodakoğlu (n 42), 244).

¹¹² Mülga hükmün kısmî davada hukukî yararı somutlaştırdığı yönünde bkz Tanrıver (n 28), 506; Kudret Aslan, 'Kısmî Davaya İlişkin HMK M.109/2 Hükümünün Yürürlükten Kaldırılmasının Değerlendirilmesi' (2014) 11 [2]-12 [1] YÜHFD 492, 521, 530. Nitekim kanun gerekçesinde anılan düzenlemedeki şartın hukukî yararla bağlantısına bu hususa "...Maddenin ikinci fıkrasında talep konusunun miktarının taraflar arasında tartışmasız ve açıkça belirli olması durumunda kısmî davanın açılmayacağı hüküm altına alınmıştır. Bununla kısmî dava kurumunun amaç dışı kullanılmasının önüne geçilmek istenmiş, yani sözü edilen hâlde davacının kısmî dava açmakta hukukî yararının bulunmadığı kabul edilmiştir..." şeklinde işaret edilmiştir [Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/574), 40 (<https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss393.pdf>, Erişim tarihi:15.11.2023)]. Doktrinde anılan kural ilga edilmeden önce talep konusu miktarın tartışmasız veya açıkça belirli olmaması şartının sağlanmadığı durumda açılan kısmî davanın hukukî yarar yokluğundan reddedilmesi gerektiği belirtilmekteydi (Akil (n 51), 74, 83).

¹¹³ Tanrıver (n 28), 505. Nitekim Yargıtay'ın bir kararında bu hususa "...6100 sayılı Kanun'un 107 nci maddesinde talep sonucunu belirleyemeyen alacaklı bakımından bu dava türünde hukuki korunma ihtiyacı, özel bir dava şartı (genel dava şartı olan hukuki yarardan farklı şekilde özel bir hukuki yarar) olarak kabul edilmiştir...Belirtelim ki 107 nci maddede belirsiz alacak davası açan alacaklının hukuki ilişkiyi belirtmek zorunda olmasının açıkça düzenlenmesi, bu davada davacının dava açtığı anda hukuki yararının bulunup bulunmadığının mahkemece özel olarak incelenmesi gerektiğini göstermektedir. Belirsiz alacak davasında davacının hukuki ilişkiyi belirtmesi, gerçekten dava açtığı anda alacağın miktarının belirli veya belirlenebilir olup olmadığının tespitini sağlamaktadır. Hâkim, talebin miktarının belirlenmesinin imkânsız veya davacıdan beklenemez olduğunu ancak davacının dava dilekçesinde ortaya koyacağı hukuki ilişkiye göre tespit edebilecektir. Bu nedenle belirsiz alacak davası bir eda davası olmasına rağmen bu davada hukuki yararın varlığı asıl olarak kabul edilemez. Mahkeme, özel olarak davacının belirsiz alacak davası açmakta hukuki yararının bulunup bulunmadığını incelemek zorundadır. Sonuç olarak belirsiz alacak davası için aranan hukuki yarar, eda davalarında aranan hukuki yarardan farklıdır..." şeklinde değinmiştir [Y 9 HD, E 2022/6872, K 2022/17896, T 27.12.2022 (Lexpera)].

görölmektedir.¹¹⁴

Belirsiz alacak davasının sağladığı avantajlar gözetildiğinde davacılar tarafından eda davaları arasında “öncelikle” düşünölebilecek bir dava olduğu söylenebilir. Uygulamada aslında talep sonucunun belirlenmesi bakımından bir imkânsızlık olmadığı ve davacıdan beklenemeyecek bir durum bulunmadığı halde sırf daha kolay ve daha ucuz dava açabilmek için belirsiz alacak davası tercih edilmektedir.¹¹⁵ Yani alacağını hüküm altına almak isteyen bir davacının bu dava türünün sağladığı avantajlardan yararlanmak maksadıyla bu davayı açmakta çıkarı olduğunu kabul edebilir. Aksi durumda o dava türüne cevaz verilmese de bu dava formuna göre dava açıldığı durumlarla karşılaşılabılır. Oysa belirsiz alacak davası, davanın açıldığı tarihte alacağın miktar veya değerinin belirlenemediği durumlarda ve bunu yargılama sırasında belirlemeyi sağlayan istisnaî bir davadır.¹¹⁶ Zira bu dava türünün davacıya sağladığı maddî ve usûl hukuku açısından avantajları bulunduğu gözetildiğinde silahların eşitliği ilkesi boyutunun da bulunduğu göz ardı edilmemelidir.¹¹⁷ Bu bakımdan aslında tam bir eda davası olarak açılabilir davaların koşulları mevcut olmadığı halde belirsiz alacak davası olarak açılmasına izin verilmemesi gerekmektedir.¹¹⁸ Bizce HMK'nin 107. maddesinin ilk fıkrasının dava dilekçesindeki bir usûlî şart olarak değil, bizatihi bu davanın esasına girilmeye engel teşkil eden bir dava şartıdır. Dolayısıyla bu davanın koşullarının mutlaka incelenmesi ve koşulları mevcutsa bu davanın kabul edilmesi gerekir.¹¹⁹ İşte bu sebeptendir ki HMK'nin 107. maddesinin ilk fıkrasındaki şart; belirsiz alacak davasının istisnaî bir dava olarak işlev görmesini, doktrinde kullanılan ifadeyle kötü hukuk uygulamalarına engel olmayı ve bu davaların dinlenebilirliği bakımından bir filtreleme yapmayı sağlamaktadır.¹²⁰

---

¹¹⁴ Taylan Özgür Kiraz, 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Getirilen Yenilikler, (1.bs, Adalet Yaymevi 2012), 23. “...Belirsiz alacak ve tespit davalarına ilişkin hükümlerin mukayeseli hukukta da yer aldığı dikkate alınarak, davanın açıldığı tarihte alacağın miktarını yahut değerini tam ve kesin olarak belirleyebilmesinin kendisinden beklenemeyeceği veya bunun imkânsız olduğu hâllerde, alacaklının, hukukî ilişki ile asgarî bir miktar ya da değer belirterek belirsiz alacak davası açabilmesi kabul edilmiştir. Alacaklının bu tür bir dava açması için, dava açacağı miktar ya da değeri tam ve kesin olarak gerçekten belirlemesi mümkün olmamalı ya da bu objektif olarak imkânsız olmalıdır. Açılacak davanın miktarı biliniyor yahut tespit edilebiliyorsa, böyle bir dava açılmaz. Çünkü, her davada arandığı gibi, burada da hukukî yarar aranacaktır, böyle bir durumda hukukî yararın bulunduğu söz edilemez. Özellikle, kısmî davaya ilişkin yeni hükümler de dikkate alınıp birlikte değerlendirildiğinde, baştan tespiti mümkün olan hâllerde bu yola başvurulması kabul edilemez. Belirsiz alacak davası veya tespit davası açılması hâlinde, alacaklı, tüm miktarı belirtmese dahi, davanın başında hukukî ilişkiyi somut olarak belirtmek ve tespit edebildiği ölçüde de asgarî miktarı göstermek durumundadır...” Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/574), 144 [https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss393.pdf, Erişim Tarihi:15.11.2023].

¹¹⁵ Pekcanitez (n 55), 952.

¹¹⁶ Simil (n 51), 236.

¹¹⁷ Bu yönde bkz Erdoğan (n 59), 66, 69.

¹¹⁸ Pekcanitez (n 55), 937; Erdoğan (n 59), 66.

¹¹⁹ Pekcanitez (n 55), 952-953.

¹²⁰ Dava ölçüsü olarak menfaatin mahkemelerin dilekçeler istilasına karşı geliştirilen bir dava filtresi olduğu hususunda bkz Hanağası (n 17), 30. Dava açarken kolaylıkla belirsiz alacak davasına başvurmanın kötü hukuk uygulamasına örnek teşkil ettiği hususunda bkz Özekes (n 59), 1600.

3. Şartları Oluşmadan Açılan Belirsiz Alacak Davasında Dava Türü “Süre Verilerek” Değiştirilebilir mi?

HMK'nin 107.maddesinin ilk fıkrasında yer alan şartın hukukî niteliğine ilişkin yukarıda yer verilen açıklamalardan sonra bu hususu dava türünün değiştirilmesi bakımından ele almak gerekir. Doktrinde ifade edildiği üzere dava değiştirmenin mümkün olması ve bunun kapsamı, doğurduğu sonuçlar açısından tereddütle yaklaşılması gereken bir konudur; bu bakımdan dava açmakla yargılama hukuku açısından iddia edilen hususlara ilişkin davalının kendisini savunmak durumunda kaldığı ve mahkemenin de dava edilen hususlar hakkında yargılama yapıp karar vermekle yükümlüdür.¹²¹ Yine doktrinde oldukça isabetli olarak tarafın hukukî korunmanın şeklini belirleme hakkı bulunduğu, hâkimin de davacı tarafa bu hususta davasını değiştirmesi gerektiği şeklinde ikazda bulunamayacağına dikkat çekilmekte; aksinin kabulü halinde hem hukukî yarar kavramına “usûl ekonomisi kılıfını” biçmek hem de davayı aydınlatma yetkisini davanın temelini değiştirecek tarzda kullanmak anlamına geleceği ifade edilmektedir.¹²² Karşı tarafın açık muvafakati yahut ıslah müessesesi dışında,¹²³ hâkimin süre vermek suretiyle davacının talep sonucunu değiştirmesine imkân tanınması mümkün olmamalıdır (HMK 26).¹²⁴ Bu konuda en çarpıcı örnek itirazın iptali davası ve alacak davası ilişkisidir. Hukukî niteliği tartışmalı olmakla birlikte, eda davası olarak kabul edilse bile, itirazın iptali davasının hak düşürücü süre geçtikten sonra açılması halinde hâkimce süre vererek davanın alacak (eda) davasına dönüştürülmesi mümkün değildir.¹²⁵ Bu anlamda, davacı ıslahla davasını alacak davasına dönüştürmezse, itirazın iptali davasının reddine karar verilmesi gerekecektir.¹²⁶

¹²¹ Meriç (n 19), 124.

¹²² Meriç (n 19), 114.

¹²³ Kısmî davanın belirsiz alacak davasına dönüştürülmesi hususunda bkz Cemil Simil, ‘Yargıtay Kararları Işığında Belirsiz Alacak Davası ve Kısmî Dava ile İlgili Sorunlar’ iç Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukukunun Güncel Sorunları II (Ed Muhammet Özkes), (1.bs, Lexpera 2020) 93, 94-98. İslahla dava konusunun başka bir dava konusu ile değiştirilmesi hususunda bkz Ejder Yılmaz, *Islah*, (5.bs, Yetkin Yayınları 2021), 195-225.

¹²⁴ Belirsiz alacak davasının kapsamında olmakla birlikte kısmî dava olarak açılan bir davada davacı, davasını belirsiz alacak davasına dönüştürmek istediğinde bunun tam ıslah yoluyla mümkün olabileceği, bu durumda davacının ıslah yoluyla davanın türünü değiştireceği belirtilmektedir [Simil (n 123), 97]. Salt talep sonucunun arttırılmasının kısmî davayı belirsiz alacak davasına dönüştürmeyeceğini belirten Yargıtay kararı için bkz Simil (n 123), 97, dpn.6. Öte yandan tersi durumda yani belirsiz alacak davasının kısmî davaya dönüştürülmesi durumunda kural olarak hukukî yararının bulunmadığı hususunda bkz Simil (n 123), 100.

¹²⁵ “...Oysa, somut olayda davacı dava dilekçesinde açıkça istemini "itirazın iptali" davası olarak belirtmiş bu hukuksal nedene dayanmıştır. Dava dilekçesindeki açıklamalar da kuşku ve duraksamaya yer vermeyecek şekilde ve özellikle bir yoruma hacet kalmaksızın, davanın itirazın iptali istemiyle açılmış bir dava olduğunu göstermekte; tahsil istemi de içermemektedir. Hal böyle olunca, açılan tipik itirazın iptali davasının dava ekonomisi kuralları gözetilerek alacak davası hükümleri altında görülüp sonuçlandırılması olanaklı değildir. Şu durum karşısında, salt dava ekonomisi kurallarına dayanılarak itirazın iptali davasının alacak (tahsil) davası olarak görülüp karara bağlanması kabul edilemez...” [Y HGK, E 2005/528, K 2005/ 568, T 12.10.2005 (Lexpera)].

¹²⁶ Yılmaz (n 123), 203. Bu yönde bkz Y 19 HD, E 2015/11299, K 2016/2074, T 10.2.2016 (Lexpera). Dikkat edilirse itirazın iptali ile alacak davası talep edilen hukukî himayeye göre eda davası olarak düşünüldüğünde bile, davacının “sonuçta” alacağını tahsil etmeyi amaçladığından, davasını hâkimin süre vermesi suretiyle

HMK'nin 107. maddesindeki dava şartı, bir davayı başka bir davaya dönüştürmek suretiyle eksikliği tamamlanacak bir eksiklik sayılamaz,¹²⁷ bu şekilde bir kabul, “*eda davası açılabilen durumlarda tespit davası açılmaz*” şeklindeki kabul gereği tespit davalarının da eda davalarına dönüştürülmesini sağlamak anlamına gelebilecektir ki buna cevaz verilmemiştir.¹²⁸ Diğer yandan HMK'nin 107. maddesinin ilk fıkrası kapsamında olmayan bir alacak belirsiz alacak davasında talep sonucuna kılınmışsa mahkemenin dava şartı eksikliğini gözetmesi yerine talep sonucunu “davayı değiştirecek” şekilde belirleyebilmesi için süre verilmesini hâkimin aydınlatma ödevi ile bağdaştırmamak gerekmektedir.¹²⁹ Nitekim bu davayı değiştirmek talep sonucunun değiştirilmesi niteliğindedir;¹³⁰ bu anlamda HMK'nin 31. maddesi hükmü gereği mahkemece davacıya süre verilerek talep sonucunu değiştirmesine imkân tanımak mümkün değildir.¹³¹

SONUÇ

AYM, bireysel başvuru yoluyla HMK'nin belirsiz alacak davasına dair 107. maddesinin ilk fıkrasına bir “yorum” getirerek İsmail Avcı bireysel başvurusunu değerlendirmiş ve bu karara atıf yaparak belirli bir alacak için belirsiz alacak davası açılması üzerine mahkemelerce verilen hukukî yarar yokluğu nedeniyle usulden ret kararlarının başvuru sahiplerinin mahkemeye erişim hakkına müdahale oluşturduğuna hükmetmiştir. Esasında AYM'nin diğer bazı kararlarında yaptığı gibi Yargıtay'ı içtihatları birleştirmeye yöneltmesi ve bu açıdan başvuru sahiplerinin adil yargılanma hakkı yönünden hukukî güvenlik ilkesi bağlamında değerlendirme yapması daha yerinde olurdu.

HMK'nin 107. maddesinde belirsiz alacak davasını karakterize eden ve diğer eda davalarından ayıran şarta atfedilecek hukukî nitelik, bu eksiklikte tatbik edilecek hüküm ve sonuçlar bağlamında oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Doktrinde bu hükmün özel bir dava şartıyla yahut hukukî yarar dava şartıyla irtibatlandığı görülmektedir. AYM ise bu hükmü özellikle dava dilekçesinin unsurları ve bu unsurlardaki eksikliğe ilişkin 119. madde ile

---

dönüştürmesi mümkün değildir. Bu anlamda alacağını elde etmek amacıyla yönelik dava açan ancak dava şartı eksik olan davacıya davasını bu amaca uygun başka bir dava açması için Yine başka bir örnek olarak doktrinde işaret edildiği üzere tespit davası açmış ancak (muaccel olan alacağı için) eda davası açabilecek olan davacıya talep sonucunun HMK'nin 119.maddesine göre düzeltmek için de süre verilemeyecektir [Erdoğan (n 59), 72].

¹²⁷ HMK'nin 109. maddesinin ikinci fıkrası ilga edilmeden önce hüküm gereği miktar veya değeri açıkça belirli alacaklarda kısmî dava açılması durumunda bu şekilde sonuç için bkz Özkes (n 59), 1597.

¹²⁸ Özkes (n 59), 1597; Arslan ve diğerleri (n 1), 306.

¹²⁹ Simil (n 51), 236; Aslan, Akyol Aslan ve Kiraz (n 59), 1009; Osman Duran, *Medenî Usûl Hukukunda Taleple Bağlılık İlkesi*, (1.bs, Seçkin Yayıncılık 2020), 128.

¹³⁰ Pekcanitez (n 42), 1040-1041.

¹³¹ Bu yönde bkz Erdoğan (n 59), 70-71; Pekcanitez, Atalay ve Özkes (n 1), 217. Doktrinde ifade edildiği üzere dava açarken hukukî yararı bulunmayan davacıya hukuki yararı olan başka bir talep sonucunu ileri sürüp böylelikle eksik olan hukukî yararın tamamlanması yoluna gidilmesi kabul edilemez (Pekcanitez (n 42), 1040). Hâkimin davayı aydınlatma ödevinin değiştirme ya da dönüştürme gibi bir fonksiyonu var ise de bu ödevin hâkimin sadece talep sonucundaki belirsizliği giderme konusunda söz konusu olabileceği ifade edilmektedir (Aslan, Akyol Aslan ve Kiraz (n 59), 1010).

irtibatlandırmaktadır. Ancak kanımızca hükmün belirsiz alacak davasındaki işlevi ve ihdas amacını gözetmeksizin bu hükmü sırf usule ilişkin bir şart olarak öngörmenin imkânı yoktur. Bu bağlamda HMK'nin 107. maddesinin ilk fıkrasındaki şartın bir dava filtresi olarak dava şartı niteliğinin göz ardı edilmemesi gerekir.

AYM'nin eda davalarında davacının dava açmakta hukukî yararın varsayıldığı kabulü ile belirsiz alacak davasında neredeyse sırf dava ikame etmek suretiyle davanın dinlenebilirlik şartının sağlandığı sonucuna götürecek biçimde mahkemeye erişim hakkını oldukça geniş yorumladığı görülmektedir.¹³² Üstelik anılan kararda belirtildiği şekilde davacıya hâkim tarafından süre verilmesi yönündeki uygulama, bu dava türünde bir enflasyona yol açabilecektir.¹³³ Doktrinde ifade edildiği gibi bu kararın hukuk yargısına ilişkin tüm alacak davalarını önce belirsiz alacak davası olarak açılması şeklinde bir sonuç yaratma tehlikesi vardır.¹³⁴ Oysa ki son derece istisnai hallerde uygulama alanı bulması gereken belirsiz alacak davasının hemen hemen tüm eda davaları bakımından gündeme gelebilmesi, belirsiz alacak davası bağlamında kanun koyucunun gütmüş olduğu amacın dışına çıkmak anlamını taşımaktadır.¹³⁵

AYM, dava şartı yokluğu nedeniyle usulden reddi kararının HMK'nda bir "son çare" olarak kabul edildiğini ifade etmektedir.¹³⁶ Ancak ilgili hüküm, her türlü dava şartının eksikliğinin giderilmesi anlamını taşımaz. Bilâkis bu madde kapsamında süre verilecek hâller dava şartı eksikliği giderilebilecek hâllerdir. Bu bağlamda HMK'nin 107. maddesinin ilk fıkrasındaki şart menfaat ile ilişkilendirilirse hukukî yarar dava şartı, eksikliği tarafa süre vermek suretiyle giderilebilecek bir dava şartı değildir. AYM, HMK'nin hâkime geniş yetkiler tanıdığını ve bu açıdan HMK'nin 31. maddesi çerçevesinde talep sonucunu "belirlemek" için davacıya süre verilebileceğini ifade etmektedir. Ancak açık bir kanun hükmü olmaksızın hâkimin davayı aydınlatma ödevini tarafa bir süre vermek suretiyle dava türünü değiştirebileceği bir yorumla değerlendirmek mümkün değildir.

¹³² Doktrinde AYM'nin anılan kararla mahkemeye erişim hakkını oldukça geniş yorumladığı, davacının davanın türünün ne olduğuna davacının karar vermesi gerektiği ve usul kurallarını bir bakıma hiçe sayarak dava türünün mahkemece belirlenmesinin yerinde olmadığı ifade edilmektedir [Görgün, Börü ve Kodakoğlu (n 42), 244].

¹³³ Bu bakımdan belirsiz davaların koşulları taşımamasına rağmen izin verilecek olursa yakın bir zamanda uygulamada eda davası veya kısmî dava yerine sadece belirsiz alacak davası açılabilmesine tanık olunacağı belirtilmektedir (Pekcanitez (n 42), 1039-1040).

¹³⁴ Atalı, Ermenek ve Erdoğan (n 38), 339.

¹³⁵ Basım (n 53), 2698.

¹³⁶ "...Davanın dava şartı yokluğu nedeniyle usulden reddedilmesi oldukça ağır bir müdahaledir. Bu tür bir müdahale kimi durumlarda başvurunun ihtilaf konusu medeni hakkını yeni bir davaya konu etmesini imkânsız hâle getirebilmektedir. Nitekim somut olayda yargılamanın 21/2/2019 tarihinde kesinleştiği gözetildiğinde başvurunun 1/3/2009-28/2/2012 dönemi toplu iş sözleşmesinden kaynaklanan alacağını yeni bir davaya konu etmesi zamanaşımı yönünden birtakım tartışmaları ortaya çıkarabilir. Ayrıca mevcut davanın devam ettirilmesi yerine kişinin ikinci bir dava açmaya zorlanması bile kendi başına kişiye aşırı külfet yükleyebilir. Bu nedenle davanın usulden reddedilmesinin son çare olup olmadığı fevkalade önemli hâle gelmektedir..." İsmail Avcı, B No 2019/12190, (AYM, 22.02.2022), §.68.

KAYNAKÇA

- Akil C, *Kısmî Dava*, (1.bs, Yetkin Yayınları 2013)
- Akkan M, ‘Medeni Usûl Hukukunda Etkin Hukukî Koruma’ (2007) 1 MİHDER 29
- Aktepe Artık S, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Medeni Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı, (1.bs, Seçkin Yayıncılık 2014)
- Alpaslan M E, Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru ve Kararların Medenî Usûl Hukukuna Etkileri, (1.bs, On İki Levha Yayıncılık 2023)
- Arslan R, Medenî Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı, (1.bs, S Yayınları 1989)
- Arslan R, Yılmaz E, Taşpınar Ayvaz S ve Hanağası H, *Medenî Usul Hukuku* (9.bs, Yetkin Yayınları 2023)
- Aslan K, ‘Kısmî Davaya İlişkin HMK M.109/2 Hükmünün Yürürlükten Kaldırılmasının Değerlendirilmesi’ (2014) 11 [2]-12 [1] YÜHFD 492
- Aslan K, Akyol Aslan L ve Kiraz TÖ, ‘Koşulları Oluşmadan Açılan Belirsiz Alacak Davasında Mahkemece Verilecek Karar’ (2014) 16 [Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan Özel Sayı] DEÜHFD 975
- Atalı M, Ermenek İ ve Erdoğan E, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, (5.bs, Yetkin Yayınları 2022)
- AYM Kararlar Bilgi Bankası [<https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi/>] (E. T.:15.01.2024)]
- Basım A, ‘Kısmi Dava, Belirsiz Alacak Davası ve Manevi Tazminat Taleplerinin Bu Davalara Konu Olup Olamayacağı Sorunu’ (2016) 65 [4] AÜHFD 2685
- Belgesay MR, *Dava Teorisi*, (1.bs, Numune Matbaası 1943)
- Boran Güneysu N, ‘AİHM ve Anayasa Mahkemesi Kararları Kapsamında Hak Arama Özgürlüğünün Çerçevesi ve Sınırları’ iç Anayasa-Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku İlişkisi, MİHBİR XVIII. Antalya Toplantısı Kitabı (9-12 Ekim 2022), (Türkiye Adalet Akademisi Yayınları 2023), 55
- Börü L, *Dava Konusunun Devri*, (1.bs, Yetkin Yayınları 2012).
- Budak AC ve Karaaslan V, ‘7251 Sayılı Kanun’la Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Yapılan Değişiklikler’ (2020) 94 [5] İstanbul Barosu Dergisi 15
- Budak AC ve Karademir D, ‘Şartları Oluşmadığı Halde Belirsiz Alacak Davası Açılırsa Hâkim Nasıl Karar Vermelidir?’, (2016) 8 [1] YÜHFD 130
- Budak AC, ‘Kılı Kırk Yarma Makinası” Medenî Usul Hukukunda Kavram İctihadı ve Menfaat İctihadı, (1.bs, Filiz Kitabevi 2021)

- Budak AC, ‘Belirsiz Alacak Davası ve Anayasa Mahkemesi’nin İsmail Avcı Kararı’ iç *Anayasa-Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku İlişkisi*, MİHBİR XVIII. Antalya Toplantısı Kitabı (9-12 Ekim 2022), (Türkiye Adalet Akademisi Yayınları 2023)
- Demircioğlu Y, *Medeni Usul Hukukunda İnsan Hakları ve Adil Yargılanma Güvenceleri*, (1.bs, Yetkin Yayınları 2007)
- Deren-Yıldırım N, ‘Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuruları Esas Bakımından İncelemesi’ (2013) 19 [Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan Özel Sayı] MÜHF-HAD 483
- Duran O, *Medenî Usûl Hukukunda Taleple Bağlılık İlkesi*, (1.bs, Seçkin Yayıncılık 2020)
- Ercan İ, ‘Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Belirsiz Alacak Davası’ iç *Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-X*, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Değerlendirilmesi (İzmir, 1-2 Ekim 2012), (1.bs, TBB Yayınları 2012)
- Erdoğan E, iç Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararları Çerçevesinde İş Hukukunda Usul Kurallarının Uygulanması, Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararları Çerçevesinde İş Hukukunun Değerlendirilmesi Semineri (Ağustos 2023), (1.bs, İntes Yayınları 2023) 62
- Ermenek İ, ‘Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Üzerine Verdiği Kararların Medenî Yargılama Hukukuna Yansımaları ve Bu Alanda Ortaya Çıkan Bazı Özel Durumlar’ (2013), 3 MİHDER 3
- Görgün LŞ, Börü L ve Kodakoğlu M, *Medenî Usul Hukuku*, (12.bs, Yetkin Yayınları 2023).
- Güzel A, ‘İçtihat Uyuşmazlığı Nedeniyle Adil Yargılanma Hakkının İhlali’ (2023) 3 [78] Çalışma ve Toplum Dergisi 1993
- Hanağası E, ‘Davada “Sıfat” Kavramına İlişkin Yeni Bir Yaklaşım Denemesi’ (2015) 3 MİHDER 53
- Hanağası H, *Davada Menfaat*, (1.bs, Yetkin Yayınları 2009)
- İnceoğlu S, *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı*, (2.bs, Beta Basım Yayın 2005)
- Karaaslan V, ‘Manevi Tazminat Davaları Belirsiz Alacak Davası Olarak Açılabilir Mi?’ (2014) 3 MİHDER 37
- Karaaslan V, ‘Belirsiz Alacak Davası/Kısmi Dava-Bir Madalyonun İki Yüzü Mü?’ (2016) 13 [1] YÜHFD 213
- Kırtıloğlu SS, *Medeni Yargılama Hukukunda Değişiklik Davası*, (Adalet Yayınevi 2014)
- Kıyak E, ‘Yargıtay Kararları Işığında Dava Dilekçesinde Yer Alan Unsurların Eksik Olması Halinde Uygulanacak Hükümler’ (2014) 22 [1] SÜHFD 127

- Korkmaz C, 'Anayasa Mahkemesi'nin Bireysel Başvuru Sonucunda Verdiği Kararların Medenî Usûl Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi' (2017), 3 YBHD 215
- Kuru B ve Budak AC, 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Getirdiği Başlıca Yenilikler' (2011) 85 [5] İstanbul Barosu Dergisi 3
- Kuru B, 'Dâva Şartları', iç Ord. Prof. Sabri Şakir Ansay'ın Hatırasına Armağan, (1.bs, 1964) 109) iç *Makaleler*, (1.bs, Arıkan Basım 2006)
- Kuru B, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, (1.bs, Legal Yayınevi 2017)
- Lexpera İctihat Bankası [<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/Arama>] (ET: 15.01. 2024)]
- Meriç N, Medenî Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi, (1.bs, Yetkin Yayınları 2011).
- Özbek M S, 'Sosyal Devletin Gereği: Adalete Erişim' (2006) 2 MİHDER 907
- Özekes M ve Bulut U, 'Kısmî ve Belirsiz Alacak Taleplerinde Islah Sorunu (Bir HGK Kararı Işığında İnceleme)' (2017) 3 MİHDER 685
- Özekes M, *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler*, (1.bs, Adalet Yayınevi 2009)
- Özekes M, 'Anayasa Mahkemesinin Kararı Karşısında Kısmî Dava ile Belirsiz Alacak Davası Arasındaki Sınırın Belirlenmesi Sorunu (Belirli-Belirsiz-Belirlenebilir Alacak Ayrımı)' iç *Prof. Dr. Ejder Yılmaz'a Armağan Cilt 2*, (1.bs, Yetkin Yayınları 2014) 1589
- Özekes M, 'HMK Bakımından Dava Dilekçesinde Eksiklik Halinde Yapılması Gereken İşlemler' (2014) 16 [Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan Özel Sayı] DEÜHFD 263.
- Özekes M, 'Anayasa Mahkemesi'nin İstinaf Sınırına İlişkin (HMK M. 341/2, C. 1) İptal Kararının Değerlendirmesi (2022) 87 [1] İzmir Barosu Dergisi 239
- Özkaya-Ferendeci H Ö, 'Dava Edilebilirlik Konusuna Genel Bir Bakış' (2010) 16 [1-2] MÜHF-HAD 233
- Pekcanitez H, 'Belirsiz Alacak Davası' (2009) 11 (Prof. Dr. Bilge Umar'a Armağan Özel Sayı) DEÜHFD 509
- Pekcanitez H, *Belirsiz Alacak Davası (HMK m.107)*, (1.bs, Yetkin Yayınları 2011)
- Pekcanitez H, 'Belirsiz Alacak Davasının İş Hukukunda Uygulanması' (2013) 15 [Prof. Dr. M. Polat Soyer'e Armağan Özel Sayı] DEÜHFD 933
- Pekcanitez H, 'Manevi Tazminat Alacakları Belirsiz Alacak Davası Olarak Açılabilir Mi?' (2015) 1 MİHDER 21
- Pekcanitez H, 'Bireysel Başvuru Sonunda Verilen Kararların Medenî Yargıya Etkisi' (2018) Anayasa Yargısı Dergisi 35, 73 iç *Makaleler Cilt III*, (1.bs, On İki Levha Yayıncılık 2023)

- Pekcanitez H, 'Yargıtay Yönünden Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Değerlendirilmesi' (2019) 144 TBBD 383
- Pekcanitez H, Atalay O ve Özekes M, 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair 7251 Sayılı Kanun Hakkında Değerlendirme' (2020) 150 TBBD 247
- Pekcanitez H, Atalay O ve Özekes M, *Medenî Usûl Hukuku* Ders Kitabı (11.bs, On İki Levha Yayıncılık 2023)
- Pekcanitez H, iç Hakan Pekcanitez vd (eds), *Pekcanitez Usûl Medenî Usul Hukuku*, C 1, (15.bs, On İki Levha Yayıncılık 2017)
- Pınar B ve Meriç N, 'Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Yargı Harçlarına Bakışı: Yiğit ve Ülger Davaları Işığında Hak Arama Özgürlüğü ve Yargı Harçları İlişkisi' (2009) 84 TBBD 188
- Postacıoğlu İ E ve Altay S, *Medenî Usûl Hukuku Dersleri*, (8.bs, Vedat Kitapçılık 2020).
- Simil C, *Belirsiz Alacak Davası*, (1.bs, On İki Levha Yayıncılık 2013)
- Simil C, 'Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevinin Sınırları' (2014) 16 [Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan Özel Sayı], DEÜHFD 1351
- Simil C, 'Yargıtay Kararları Işığında Belirsiz Alacak Davası ve Kısmî Dava ile İlgili Sorunlar' iç *Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukukunun Güncel Sorunları II* (Ed Muhammet Özekes), (1. bs, Lexpera 2020) 93
- Sungurtekin Özkan M, 'Anayasal Şikâyet ve Adalete Erişim' (2014) 16 [Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan Özel Sayı] DEÜHFD 399
- Tanrıver S, 'Bedensel Bütünlüğün İhlâlinden Kaynaklanan Zararlara İlişkin Olarak Açılabilir Olan Davaların Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Öngördüğü Dava Tipolojisi Bağlamında İrdelenmesi' iç *Ankara Barosu Ulusal Kongre-Yeni Yasal Düzenlemeler Işığında Bedensel Zararların Tazmini Esasları ve Usulü Kongresi* (4-5-6 Nisan 2013), (1.bs, 2013) 337 iç *Makalelerim III*, (1.bs, Adalet Yayınevi 2016)
- Tanrıver S, 'Belirsiz Alacak Davası ve Bu Bağlamda Uygulamada Yaşanan Güncel Sorunlar' (2015) 2 TNBHD 3 iç *Makalelerim III*, (1.bs Adalet Yayınevi 2016)
- Tanrıver S, *Medenî Usûl Hukuku Cilt I*, (4.bs, Yetkin Yayınları 2021)
- Taşpınar Ayvaz S, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) Zaman Bakımından Uygulanması*, (1.bs, Yetkin Yayınları 2013)
- Taşpolat Tuğsavul M, *Kolektif Hukuki Yarar Çerçevesinde Topluluk Davaları*, (1.bs, On İki Levha Yayıncılık 2016)
- Umar, B, 'Kuru/Arslan/Yılmaz'ın "Medenî Usul Hukuku" Ders Kitabının 14. (Genişletilmiş) Basımı Üzerine' (2004) 1 [1] YÜHFD 481

Umar B, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, (2.bs, Yetkin Yayınları 2014)

Yılmaz E, 'Medeni Yargıda İnsan Hakları' (1996) 2 TBBD 149

Yılmaz E, 'Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Dava Çeşitleri' (2012) 80 Bankacılar Dergisi 83

Yılmaz E, 'Uygulamada Amacına Ulaşamayan Belirsiz Alacak Davasına İlişkin Hüküm Yürürlükten Kaldırılmalıdır' (2021) 2 YÜHFD 695

Yılmaz E, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi 2. Cilt*, (4.bs, Yetkin Yayınları 2021)

Yılmaz E, *Islah*, (5.bs, Yetkin Yayınları 2021)

Yılmazoğlu Y E, 'İçtihat Farklılıklarının Temel Hak ve Özgürlükler Yönünden Değerlendirilmesi' (2019) 7 [13] Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi 551